

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
 ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
 UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

18^e JAARGANG

WOENSDAG 22 NOVEMBER 1933

No. 934

NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

Curatoren: Mr. G. Vissering, Voorzitter; Ir. A. Plate, Onder-Voorzitter; C. H. van der Leeuw, Penningmeester; Mr. W. M. van Lanschot; E. D. van Walree.
 Directeuren: Prof. Mr. F. de Vries; Prof. Dr. N. J. Polak; Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart, Directeur-Secretaris.

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.

COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van Lennep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. N. J. Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis; Prof. Mr. F. de Vries.

Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.

Redacteur-Secretaris: Dr. H. M. H. A. van der Valk.

Secretariaat: Pieter de Hoëhweg 122, Rotterdam.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam. Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cents. Economisch-Statistisch Kwartaalbericht f 1.—. Leden en donateurs ontvangen het weekblad en het Kwartaalbericht gratis en een reductie op de verdere publicaties.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

22 NOVEMBER 1933.

In den toestand van de geldmarkt kwam ook deze week geen verandering. De aankondiging van een inschrijving op schatkistpapier veroorzaakte een kleine terughouding bij het nemen van wissels, maar het aanbod van wissels is nog steeds zoo uitermate klein, dat er niet de minste invloed van uitging op den rentestand. De noteeringen waren: prolongatie 1 pCt., particulier disconto $\frac{3}{4}$ pCt. en callgeld $\frac{1}{4}$ pCt.

De Minister van Financiën heeft de inschrijving opengesteld op schatkistpapier op Woensdag 22 November. Aangeboden worden de gebruikelijke drie- en zes-maands promessen en jaarbiljetten, ditmaal à 3 pCt., tot een totaal bedrag van f 80 miljoen.

* *

Op den weekstaat van De Nederlandsche Bank daalde de post binnenlandsche wissels met f 110.000; de beleeningen daarentegen namen met f 140.000 toe. De post papier op het buitenland vertoont een afneming van f 135.000, terwijl de diverse rekeningen onder de activa der Bank met f 213.000 stegen.

De goudvoorraad is in de afgelopen week met een bedrag van f 14 miljoen toegenomen; de voorraad zilver steeg met f 87.000. Onder de passiva der Bank geeft de biljettencirculatie een vermindering te zien van f 6,1 miljoen. De saldi in rekening-courant vermeerderden met f 20,3 miljoen, namelijk het verschil

tusschen een stijging der saldi van anderen groot f 25,2 miljoen en een daling van het tegoed van 's Rijksschatkist van bijna f 5 miljoen. Het beschikbaar metaalsaldo is met f 12,6 miljoen toegenomen. Het dekkingspercentage bedraagt nagenoeg 83 pCt., evenals de vorige week.

* *

Onze wisselmarkt ondervindt nog steeds den terugslag van den onzekeren toestand in Amerika. Telkens duiken oncontroleerbare geruchten op; het eene gaat dikwijls geheel in tegen een ander, doch door de nerveuze stemming, welke er hier heerscht, doen zij toch nog een zekeren invloed gelden. Gisterenmiddag werd bekend, dat men in Amerika den aankoopprijs voor goud, die eenige dagen onveranderd was gebleven, weder beduidend zou willen verhoogen, waarmede men inderdaad een begin heeft gemaakt, en waardoor het weder moeilijker werd Dollars te realiseeren. De f/\$ koers is van 5.18 op 5.54 teruggelopen, waarop weder een reactie van 5.25 volgde; slot 5.32: f/Frs. zijn op 82.90 gekomen; op deze lage prijzen was de contrôle in de markt. Hier zijn Ponden voortdurend gezocht geweest; de koers schommelde eerst tusschen de 7.95 en 8.—. Gisteren bewoog de noteering zich den geheelen dag boven de 8.—; er werd in Amsterdam 8.05 $\frac{1}{4}$ genoteerd. Dollars liepen aanvankelijk achter, uit en kwamen van 1.53 $\frac{1}{2}$ op 1.44 $\frac{1}{2}$. Vrijdagochtend bleek de stemming plotseling omgeslagen en werd op 1.49 geopend; deze koersverbetering handhaafde zich, slot 1.51 $\frac{1}{2}$, nadat voorbijgaand nog 1.53 genoteerd was. Marken bleven met een kleine inzinking de geheele week vast: 59.15. Voor Register- en Creditsperrmarken is veel vraag. Grootere posten zijn wel af te sluiten, doch de talrijke kleine postjes zijn niet altijd even gemakkelijk af te wikkelen. Fransche Francs onveranderd rond de 9.70 $\frac{1}{2}$. Ook Belga's fluctueerden weinig, hoewel zij tenslotte aangeboden lagen: 34.55. Zwitsersche Francs 48.02 $\frac{1}{2}$. Lires bleven ongeveer 13.06. Peseta's openden de week op 20, doch konden zich tot 20.20 herstellen. Het Noorden vast: Kopenhagen 36.—, Oslo 40.50, Stockholm 41.50. Canadeesche Dollars 1.56.

* Het disagio van de Pondenlevering over één- en drie maanden is verdwenen; maands Ponden noteren ca. pari, terwijl voor levering over drie maanden een agio van $\frac{1}{4}$ c. wordt genoteerd. De déport van de Dollars is grooter geworden; levering één maand noteerde 1 $\frac{1}{4}$ p., levering over drie maanden 2 $\frac{3}{4}$ p. Fransche Francs op deze termijnen doen 2 resp. 4 $\frac{1}{2}$ c. disagio.

Op de goudmarkt blijft het iets levendiger; de prijzen bleven ongeveer gelijk aan die van de vorige week.

LANDBOUW EN RATIONALISATIE.

Na de uitvoerige bespreking van de voor- en nadeelen van de industriële rationalisatie in de jaarvergadering van de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek, willen wij een beschouwing wijden aan de rationalisatie in het land- en tuinbouwbedrijf, waarover op deze vergadering niet gesproken is.

Men moge nu al wijzen op de nadeelen, verbonden aan de rationalisatie, een feit is, dat deze in de industrie nog steeds doorgaat. Om nu eenigszins tot een bevredigenden toestand te komen, zal de landbouw niet achter mogen blijven; integendeel hij zal alles moeten doen, om den achterstand zoo gauw mogelijk in te halen. Het uiterste moet thans worden beproefd om den kostprijs van agrarische producten zoo laag mogelijk te houden. Dat er op dit gebied nog heel wat moet geschieden, zal nader blijken.

Wij meenen dit aan te kunnen toonen door de verregaande verspilling van arbeidskracht in de land- en tuinbouwbedrijven, in de eerste plaats door de onpractische ligging van talrijke perceelen cultuurland. Al is door ruilverkaveling op verschillende plaatsen zeer goed werk gedaan, toch blijft er op dit gebied op talrijke plaatsen nog genoeg te doen. Landerijen, die op 3 à 4 KM. van huis zijn gelegen, zijn niet zeldzaam. Door omruiling en betere indeeling kan de vaak buitengewoon lange arbeidsdag aanzienlijk bekort worden.

Hiermee is echter de zaak niet afgehandeld. Talrijke werkzaamheden dulden geen uitstel en moeten op het juiste moment geschieden b.v. zaaien, oogsten. Dit oogenblik te verzuimen, kan groote financiële gevolgen met zich brengen voor den eigenaar van den te velde staanden oogst en de kans hierop wordt door het noodeloze heen en weer rijden aanzienlijk vergroot, daar het oogsten nu 2 weken vraagt, waar een week voldoende zou zijn bij doelmatige indeeling. Dit geldt in het bijzonder voor de intensieve cultuur, de extensieve cultuur verdraagt de verspreide ligging van het land veel beter, doch het zal duidelijk zijn, dat wij geen keuze hebben tusschen in- en extensief bedrijf, als onze buurstaten meer en meer autarkisch worden, wij zullen dan vanzelf genoodzaakt zijn dit voorbeeld te volgen en een extensieve cultuur in ons land zal niet in staat zijn 8 miljoen menschen te voeden. Daarom moeten wij met de bebouwing over de optimale grens heen. Economisch gezien, lijkt bebouwing over deze grens zeer dwaas, doch de harde werkelijkheid zal er toe dwingen. Wanneer 100 agrariërs producten kunnen voortbrengen voor 200 personen, dan lijkt het onverstandig om door intensivering boven het optimum 200 agrariërs aan het werk te zetten om 350 personen voeding te verschaffen. Bij vrije handelsbeweging is het ook zeer irrationeel, doch men zal inderdaad tot het tweede geval moeten besluiten, als een deel der bevolking niet langer zijn onderhoud kan verdienen in handel, transport, verzekeringswezen, als gevolg van het zelfgenoegzaam streven van onze buurstaten.

Niet alleen brengt de ligging van de landerijen in veel gevallen verspilling van arbeidskracht met zich mede, ook de verdere inrichting van het bedrijf is vaak zeer onvoordeelig en onpractisch.

Talrijke werkzaamheden worden met de hand verricht, die in de industrie direct mechanisch zouden geschieden. In onze laagveenstreken worden de overblijfselen van de waterplanten, die naar den bodem zijn gezakt en daar gedeeltelijk ontbinden, periodiek met de hand opgebaggerd en op den kant gebracht. Waarom is nooit geprobeerd dit eenvoudige, maar zeer zware werk machinaal te verrichten; m.i. is dit met een kleine baggermachine zeer goed te doen. Daar het werk over zeer geruimen tijd verdeeld kan worden, zou coöperatieve aankoop van een machine hier op zijn plaats zijn, waardoor een groot gebied bewerkt zou

INHOUD.

Blz.

LANDBOUW EN RATIONALISATIE door <i>C. Brakman</i>	900
Vreemde arbeidskrachten in Nederland door <i>Hk. Riemens</i>	901
De Indische luchtmail door <i>F. Spittel</i>	903
De contingentteering van bladzink in strijd met de crisis-invoerwet	904
De Rijksmiddelen over October 1933.....	905
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De rol van de groote onderneming in het economisch leven van het nieuwe Deutschland door <i>Dr. G. Böse</i>	906
AANTEEKENINGEN:	
De toestand van de Indische staatsfinanciën	907
Rotterdam in het derde kwartaal van 1933	908
De strijd op de internationale radio-markten	909
De beweging der prijzen in de Vereenigde Staten ..	910
Sterke uitbreiding van de productie van oorlogsmateriaal in de wereld	911
Veranderingen in de internationale arbeidsverdeling op landbouwgebied	911
INGEZONDEN STUKKEN:	
De vooruitzichten van de rubbercultuur door <i>Dr. Franz Juda</i>	912
MAANDIJFERS:	
Overzicht der opbrengsten van het Staatsbedrijf der P.T.T.	912
Overzicht der Rijksmiddelen.....	913
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	913—918
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel.	

kunnen worden, met als gevolg geringe vaste kosten per H.A.

Hetzelfde geldt voor het oogsten. Wanneer het hooi of koren in den berg gebracht moet worden, is het soms noodzakelijk, dat er op het laatst 5 à 6 man aan het lossen van den wagen te pas komen. Een Jacobs-ladder kan dit werk zeer goed verrichten en indien de boer wist, dat arbeid van den mensch in dezen 10 maal zoo duur is als arbeid, geleverd door een elektrische machine, dan zou hij eerder tot aankoop overgaan.

Natuurlijk mag men hier niet voorbijzien, dat een korte gebruiksperiode per jaar de aanschaffing zeer tegenwerkt. Het zou mij niet moeilijk vallen meerdere bijzonderheden over onvoldoende rationalisatie naar voren te brengen, doch de lezers van dit blad zullen zich voor details niet interesseeren. Wij vestigen er nog de aandacht op, dat hier alleen rationalisatie bepleit wordt bij transport, het mechanische gedeelte. Wij zijn overtuigd, dat het agrarisch bedrijf niet zoo gemechaniseerd kan worden als het industriële, omdat het landbouwbedrijf de *organische* productie op het oog heeft in plaats van de *mechanische* en naarmate deze intensiever wordt gedreven is mechanisatie moeilijker doorvoerbaar. Van hoe groot nut automatische voederbakken ook kunnen zijn, het bekende spreekwoord van het oog van den meester is niet zonder reden in de wereld gekomen.

De rationalisatie in de veevoeding is pas in dit blad behandeld door Dr. A. de Graaff, waarom ik er niet lang zal bij blijven stilstaan. Inderdaad heeft Dr. de Graaff gelijk als hij schrijft, dat er nog veel te rationaliseeren blijft. Betere behandeling van het weiland, meer rationaal gedreven fokkerij en rationeële voeding kan den kostprijs van 1 L. melk, die thans buitengewoon uiteenloopt, sterk naar beneden drukken.

Helaas valt er op het gebied van den kostprijs weinig met cijfers te bewijzen, omdat deze niet dan met uiterste accuratesse en kennis van bedrijf, gepaard aan bedrijfseconomisch inzicht, te bepalen is — indien het überhaupt mogelijk is. Het agrarisch bedrijf is zoo'n

innig verweven productie-apparaat, dat het bepalen van den kostprijs van een onderdeel practisch tot de onmogelijkheden behoort. Het eene onderdeel levert een afvalproduct, dat weer als grondstof voor het andere dienst kan doen, doch waarvoor geen open markt bestaat, zoodat men altijd op schatten en benaderen is aangewezen in vergelijking met producten, die deze grondstoffen zouden kunnen vervangen en waarvoor wel een markt bestaat. Ook is niet aan te geven, welk deel van een stalmestbemesting voor meerdere jaren aan den oogst van het 1e, 2de eventueel 3de jaar ten goede komt, zoodat wij berekeningen over den kostprijs in het landbouwbedrijf niet dan met de noodige reserve kunnen aanvaarden, al verkeert in dit geval het artikel melk in de gunstige omstandigheden van hoofdzakelijk geproduceerd te worden op het minst samengesteld bedrijf, nl. het eenzijdige weidebedrijf op het laagveen.

* * *

Is dit min of meer onzachte oordeel over den landbouw in strijd met wat men gewoonlijk hoort verkondigen over de schitterende resultaten en de hoogte, waarop onze landbouw zich heeft weten te plaatsen? Toch niet. De technische uitvoering voldoet aan zeer hoge eischen en Nederland kan zich in alle opzichten vergelijken met andere landen. Inderdaad maakt het dan een zeer goed figuur, doch te weinig is de zaak van den economischen kant bekeken. Technische verbetering scheen het eenige doel te zijn en hierop was het onderwijs in al zijn geledingen en de voorlichting heelemaal gericht. Het grootste deel van het onderwijs aan onze a.s. boeren en tuinders wordt gegeven op de winteravondcursussen. Het is mijn vaste overtuiging, dat deze cursussen buitengewoon veel nut hebben afgeworpen, dank zij de energie van den land- en tuinbouwonderwijzer, die na het beëindigen van zijn dagtaak zijn avonduren nog wilde besteden aan de ontwikkeling van de jeugd ten plattelande, die daaraan zoo zeer behoefte had. Voorlichting op het gebied van veevoeding, grondverbetering, bemesting, zuivelbereiding, doch het geheel economisch op te bouwen, daaraan kwam men niet toe. Trouwens de onderwijzer zelf is daarvoor heelemaal niet opgeleid. Niet veel beter is het in dit opzicht gesteld met de land- en tuinbouwinterscholen, bestemd voor de zoons van de meer kapitaalkrachtige boeren. De programma's dezer scholen vermelden nu eens wel, dan weer niet de beginselen van landhuishoudkunde. Langzamerhand begint men de gevolgen hiervan in te zien. In de pers zie ik, dat het Koninklijk Nederlandsch Landbouwwetenschappelijk Comité aan zijn aangesloten vereenigingen de vraag voorlegt, of daarin verandering dient te worden gebracht, welke vraag ik bereids een enkele maal bevestigend beantwoord zag. Insgelijks draagt de voorlichtingsdienst hoofdzakelijk een technisch karakter. Bij economische kwesties vraagt men weinig om het advies van den consulent; dit vraagt men alleen voor technische onderdeelen, als zaaizaadontsmetting, plantenziekten, bodem- en bemestingskwesties enz., doch zij betreffen onderdeelen — hoe belangrijk op zichzelf ook — van het geheele landbouwhuishouden, dat niet is een som van deelen, doch een organisch geheel. Gelukkig verneem ik uit zeer goede bron, dat het aantal studenten aan de Landbouw Hoogeschool te Wageningen, dat de landhuishoudkundige richting uitgaat, sterk is toegenomen, een feit, waarover ik mij van harte verheug. Inderdaad in deze richting blijft nog veel te doen en als consulent bij den voorlichtingsdienst en als leeraar aan de scholen en opleidingscursussen.

C. BRAKMAN.

VREEMDE ARBEIDSKRACHTEN IN NEDERLAND.

Het thans in behandeling zijnde wetsontwerp inzake regeling van het verrichten van arbeid in loondienst door vreemdelingen heeft de publieke aandacht doen vallen op een vraagstuk, dat tot dusverre maar weinig die aandacht getrokken had: dat van de vreemde werkkrachten in Nederland. Alvorens zich een oordeel over het huidige wetsontwerp te vormen, verdient het alle aanbeveling, dit vraagstuk nader te bezien. Ook dit wetsontwerp toch wil, gelijk de naam ervan reeds aanduidt, regelend in het bedrijfsleven optreden; alvorens de regeling te kunnen beoordeelen, moet men vertrouwd zijn met de betreffende toestanden.

Nu is het eerste, dat opvalt, de schaarschte aan gegevens. De Memorie van Toelichting op het ontwerp geeft eenige cijfers, ontleend aan de voorloopige uitkomsten van de volkstelling van 1930; uit die gegevens blijkt, dat, vergeleken met het jaar 1920, het aantal hier te lande werkzame vreemdelingen niet onaanzienlijk gestegen is:

	Vreemde arbeiders.	
	mannen	vrouwen
in 1920	29.179	17.217
„ 1930	43.148	42.825
	Vreemdelingen, met toezicht belast, in loondienst.	
	mannen	vrouwen
in 1920	1.459	95
„ 1930	2.228	200

Inderdaad is deze stijging belangrijk, en reeds op grond hiervan komt ingrijpen gemotiveerd voor. Overschatten wij echter de beteekenis dezer cijfers niet. Voor meer dan 60 pCt. vindt hun stijging verklaring in de toeneming van de vrouwelijke vreemdelingen in loondienst; hier geldt het in de eerste plaats de Duitsche en Oostenrijksche dienstmeisjes. Het is bekend, dat deze categorie vreemde arbeidsters niet dan zeer bezwaarlijk geheel gemist zou kunnen worden. Tot voor korten tijd was het vrijwel onmogelijk haar te vervangen door een even groote groep Nederlandsche dienstmeisjes. In de laatste jaren moge hierin eenige verandering gekomen zijn, te verklaren uit het verminderd vrouwelijk personeel, dat op de fabrieken plaatsing vindt, en wellicht ook uit gestegen nood in sommige arbeiders- en werkloozengezinnen. Uit dit milieu kwamen eenige tientallen jaren geleden de meeste Nederlandsche dienstmeisjes voort, welke toestand thans ten deele herleeft. Men heeft dan echter te doen met een typisch crisisverschijnsel, en kan het uit dien hoofde beter buiten beschouwing laten wanneer men cijfers uit 1930 bespreekt, toen zich immers de invloed van de crisis in de bredere lagen der bevolking nog maar kort of nog geheel niet deed gevoelen. Weliswaar was in 1930 de werkloosheid reeds niet onaanzienlijk toegenomen, maar dit verschijnsel was nog te recent dan dat groote blijvende veranderingen in beroep en leefwijze der volwassen dochters uit arbeidersgezinnen reeds kon zijn ingetreden.

Zoo kan de toeneming van het aantal vrouwelijke vreemdelingen, in loondienst werkzaam, in de jaren 1920—1930, ons niet verbazen, en, sterker, kan men hieruit zonder meer niet concludeeren, dat deze ontwikkeling in strijd was met het belang van Nederland. Men kan bezwaarlijk zeggen, dat de Duitsche dienstmeisjes de Nederlandsche verdrongen zouden hebben; veeleer hebben zij een ongevalle plaats bezet, en huisvrouwen, die zich de dienstboden-nood uit de naoorlogsjaren herinneren, zullen dit kunnen beamen. Rest slechts te weten in hoeverre vreemde vrouwelijke arbeidskrachten in de bedrijven tewerkgesteld zijn in meerdere mate dan in 1920 het geval was. Zoolang de definitieve cijfers van de beroepstelling van 1930 niet bekend zijn, is dit niet met zekerheid op te geven, maar wel staat vast, dat in het hotelbedrijf vrij veel vreemdelingen werkzaam zijn. Een enquête, door de Horecaf onder haar leden gehouden, is in

dat opzicht leerzaam. In de bedrijven, waarvan gegevens ontvangen werden, waren in totaal 7000 werkrachten in dienst, van wie 1700 van vreemde nationaliteit. Deze cijfers zijn van 1 Augustus 1933, en dus 2½ jaar jonger dan die van de beroepstelling. Al zal zonder veel bezwaar een deel van deze vreemde werknemers door Nederlanders vervangen kunnen worden, ook hier doen zich moeilijkheden voor van denzelfden aard als bij het huishoudelijk personeel: het is veelal bezwaarlijk, geschikte Nederlandsche krachten te vinden, die bereid zijn, dit werk te doen. Op het platteland speelt de kwestie van den arbeid op Zondag, in het hotelbedrijf onvermijdelijk, bovendien een rol: bij Nederlandsch personeel staan veelal godsdienstige motieven aan dien arbeid in den weg.

Eerst wanneer aan te toonen is, in hoeverre toename van het aantal vrouwelijke vreemde arbeidskrachten in andere dan de genoemde beroepen (huishoudelijke diensten en hotel-, restaurant- en cafébedrijf) heeft plaats gehad, kan nagegaan worden in hoeverre Nederlandsche vrouwelijke arbeidskrachten door vreemde invasie verdrongen zijn, en er dus voor beperking aanleiding bestaat. Dit zal zelden of nooit het geval geweest zijn.

Wat de mannelijke vreemde arbeiders betreft, hier is de toeneming minder aanzienlijk, maar niettemin nog groot. Gelijk bekend is, zijn vele vreemdelingen bij de Zuid-Limburgsche mijnen werkzaam, en hier geldt eenigszins hetzelfde als wat ten aanzien van de Deutsche dienstmeisjes is opgemerkt: deze arbeid is moeilijk door inheemsche te vervangen, althans op korten termijn. Wel ziet men geleidelijk aan het Nederlandsche element onder de mijnwerkers toenemen, wat een verheugend verschijnsel is. Neemt dus hier relatief de beteekenis van den vreemden arbeid af, sedert het intreden van de crisis is dit, wat de Staatsmijnen betreft, ook waar in absoluten zin.

In dienst der Staatsmijnen.

1930	.....	17.089	Nederl.	4.730	vreemdel.	Totaal	21.819
1931	.....	17.759	„	4.532	„	„	22.291
1932	.....	17.614	„	3.744	„	„	21.358

Hier dient dus de vreemde arbeider als stootkussen, die voor zijn Nederlandschen collega de schokken van de conjunctuur eenigszins opvangt: het totale aantal arbeiders daalt van einde 1931 op einde 1932 met ongeveer 900, dat der Nederlandsche arbeiders slechts met ongeveer 150.

Waarschijnlijk vervult de vreemde arbeider ook buiten het mijnbedrijf deze rol. Hierop wijst ook de enquête, door het Verbond van Nederlandsche Werkgevers onder zijn leden gehouden. Als resultaat hiervan bleek, aldus het laatste jaarverslag van het Verbond, „dat in vrijwel alle takken van industrie het aantal buitenlandsche arbeidskrachten vergeleken bij vroeger aanmerkelijk was afgenomen, omdat bij ontslag, de buitenlanders, die men kon missen, het eerst in aanmerking kwamen.” Onjuist, althans ongefundeerd komt dan ook de uitlating voor, die in de Memorie van Toelichting tot het wetsontwerp is opgenomen, als zou sedert de laatste volkstelling het aantal vreemde arbeiders in Nederland nog aanmerkelijk zijn toegenomen. Veeleer is het omgekeerde het geval. Men stuit hier evenwel op een storend gemis aan gegevens. Ook wanneer eenmaal de volledige resultaten van de volks- en beroepstelling van 1930 bekend zullen zijn, blijft dit gemis zich doen gevoelen, wijl dan die gegevens alweer door den tijd achterhaald zullen zijn. Met des te meer zorgvuldigheid dient te worden tewerk gegaan bij mogelijk ingrijpen in deze materie.

Op één enkel gebied is de openbare meening minder lauw ten aanzien van den buitenlander als werknemer in Nederland: op dat der vreemde musici. Deze meerdere belangstelling is het gevolg van een voortdurende actie der belanghebbende Nederlanders: de al dan niet werklooze musici, verenigd in den Toonkunstenaarsbond. Een enquête van dezen bond heeft geleerd, dat 42 pCt. der musici in het café-, hotel- en

restaurant-bedrijf Nederlander, 58 pCt. vreemdeling is. De uitgesproken voorkeur van het publiek, dat deze inrichtingen bezoekt, gaat in het algemeen uit naar buitenlandsche orkestjes, en het is kwalijk denkbaar, dat deze voorkeur niet althans ten deele steunt op betere prestaties dezer musici. De eigenaars van deze café's en restaurants achten het weren van vele dezer buitenlandsche artisten schadelijk.

* * *

Het zij mij vergund, na deze beschouwing van het armelijke feitenmateriaal, een enkele algemeene opmerking te maken omtrent het karakter van den vreemden arbeid. Onderzoekingen, in meerdere landen (in Europa in Frankrijk, waar de plaats van den buitenlandschen arbeid na den wereldoorlog zeer groot is) hebben duidelijk aangetoond, dat in het algemeen het rendement van den vreemden arbeider achterblijft bij dat van den inheemschen. Dit zal dengeen, die zich rekenschap geeft van de levensomstandigheden van de meeste buitenlandsche arbeiders, niet verbazen. A priori is dus de vreemde arbeider in het nadeel bij concurrentie met den arbeider van het eigen land. Slechts wanneer hij zijn arbeid tegen aanmerkelijk lager prijs aanbiedt, zal men hem de voorkeur geven. Doet hij dit echter, dan zal hij tevens een druk uitoefenen op het loonpeil van den inheemschen arbeider. Van de zijde der ondernemers wordt als bezwaar tegen beperking van buitenlandschen arbeid het wegvallen van deze concurrentie wel aangevoerd. De rol, die de buitenlandsche arbeid in dit opzicht hier te lande inneemt, is m.i. niet heel groot, en alleen in de grensstreken van werkelijke beteekenis. Misschien kan zoo ten deele het relatief lage loonpeil in Zeeuwsch-Vlaanderen verklaard worden: waren de loonen hooger, dan zou er meer aanbod van Vlaamsche arbeiders komen. Echter doen ook andere factoren zich in Zeeuwsch-Vlaanderen gelden. Voor het overige heeft de vreemde arbeider, die niet, gelijk in grensstreken, zijn eigen land kan blijven bewonen, steeds meer te betalen voor noodzakelijk levensonderhoud dan de in het land zelf reeds lang gevestigde inheemsche arbeider. De laatste leeft hier in zijn gezin of bij zijn ouders, de buitenlander zal meestal kostganger zijn. Wil hij nu tevens „onder de markt” werken, dan zal hij met een belangrijk lager welvaartspeil genoeg moeten nemen dan zijn Nederlandsche collega. Twee grote groepen vreemdelingen wonen slechts in ons land: Duitschers en Belgen. Van de arbeiders uit België zou een dergelijke houding eerder verwacht kunnen worden dan van die uit Duitschland. De cijfers omtrent de vreemde bevolking der Nederlandsche steden leeren echter, dat in het industrie centrum Tilburg niet meer vreemdelingen wonen in verhouding tot de totale bevolking dier stad, dan in Nederland als geheel het geval is. Slechts in Eindhoven en Maastricht komt het percentage vreemdelingen niet onbelangrijk uit boven het totale Nederlandsche; in Helmond, Breda, Roosendaal en Bergen op Zoom is dit percentage echter juist opvallend veel lager. Des te meer trekt dit laatste de aandacht, omdat in het naburige België, in de provincie Antwerpen, het aantal Nederlanders zeer groot is. (Alleen voor de stad Antwerpen werd hun aantal vóór de crisis op 30.000 geschat; voor alle genoemde Nederlandsche steden samen bedroeg de geheele vreemde bevolking ultimo 1930 ruim 10.600).

Wanneer men nog even stilstaat bij beide juist genoemde Zuid-Nederlandsche steden met betrekkelijk veel vreemdelingen, Eindhoven met ruim 4 pCt. en Maastricht met ruim 5 pCt., dan kan nog opgemerkt worden, dat deze vreemde toevloed, wat eerstgenoemde stad betreft, met de zeer snelle opkomst als groote industriestad samenhangt, terwijl in Maastricht de eigenaardige loop van de grens wel oorzaak zal zijn van een vrij talrijk vreemd element.

In de groote centra van het industriegebied op kor-

ten afstand van de Duitse grens, Twente, is het aantal vreemdelingen evenmin groot. Enschede en Hengelo, elk met ongeveer 3 pCt. vreemdelingen, komen niet heel veel boven het algemeen Nederlandsch percentage (pl.m. 2,2) uit, althans niet voldoende om aannemelijk te maken, dat in die steden de buitenlanders het loon op lager peil houden dan zonder hun aanwezigheid het geval zou zijn.

Speciale aandacht vraagt de mijnstreek, dicht bij beide grenzen gelegen, en met een zeer opvallend aantal vreemdelingen. Onmiddellijk na Amsterdam met 23 duizend, den Haag met 16 duizend en Rotterdam met 13 duizend vreemdelingen volgen Heerlen met tien duizend en Kerkrade met negen duizend vreemde ingezetenen. Berekent men de verhouding der vreemdelingen op de totale bevolking, gelijk hierboven voor een aantal Nederlandsche steden gedaan werd, dan blijken Heerlen met 21,7 pCt. en Kerkrade met 24 pCt. vreemdelingen de meest cosmopolitische steden van Nederland te zijn! Vergelijkt men nu deze cijfers met de straks genoemde van het aantal vreemdelingen in dienst der Staatsmijnen, dan blijkt, dat slechts vrij weinigen onder deze vreemdelingen mijnwerkers zijn. Weliswaar werken ook bij de particuliere mijnen vreemdelingen, maar dit alles verklaart nog geenszins het verschil. Men moet in dit verschijnsel veeleer het uitvloeisel zien van de reeds vele jaren durende immigratie in dit gebied. De vreemdelingen gaan van het mijnbedrijf op andere, al dan niet industriële bedrijven over. Voorts wordt ook de Nederlandsche vrouw, waarmee de vreemde mijnwerker trouwt, volgens onze wet vreemdeling, en zullen haar kinderen het eveneens zijn — een overigens weinig wenschelijke toestand.

Ook zonder grooten druk op het loonpeil is het eigenbelang der arbeidersklasse in strijd met een talrijk vreemd element in loondienst. In het bijzonder is dit het geval, wanneer, gelijk in Nederland sedert jaren en jaren het geval is, in het eigen land werkloosheid heerscht. In dat geval wil het gezond verstand de aldus redeneerende arbeidersklasse volkomen gelijk geven, en zal a fortiori elk nationalist met deze klasse meeevoelen. Bovenstaande opmerkingen zullen tot de conclusie leiden, dat niet steeds hetgeen voor de hand ligt, ook juist is, maar dat ook het gezond verstand zich zeer wel vergissen kan, wanneer het van de feiten niet op de hoogte is. De redeneering: er zijn in Nederland 100.000 vreemdelingen werkzaam, vervang ze door 100.000 werkloze Nederlanders, is wat heel simplistisch.

Bij de bespreking van den aard van den vreemden arbeid mag tenslotte niet onvermeld blijven het speciaal karakter van een deel van dien arbeid. Elk land, dat bereid is uit het buitenland goede voorbeelden over te nemen, kent buitenlandsche specialisten. Zoo ook Nederland. Hun nut voor de volkshuishouding te bespreken is volkomen overbodig.

Overziet men tenslotte nog eenmaal het geheele veld, waarop het nieuwe wetsontwerp van toepassing zal kunnen zijn, dan blijkt het, dat door regeling hier en daar wellicht een voor Nederland nuttig effect bereikt zal kunnen worden. Bij verkeerde toepassing der verkregen bevoegdheid zal echter integendeel aan het Nederlandsche bedrijfsleven opnieuw schade toegebracht worden. Niet wjl een druk op het loonpeil wegvalt, maar omdat het nut, door den buitenlandschen arbeider op die plaats teveegebracht, grooter is dan dat, wat zonder dien arbeider daar behaald kan worden. Voorts omdat, quoi qu'on en dise, elk nieuw ingrijpen van den staat nieuwe last en nieuwe kosten veroorzaakt. Tenslotte omdat bevoordeeling van het Nederlandsch belang hier benadeeling van een buitenlandsch belang beteekent, en als zoodanig tegenmaatregelen zal kunnen uitlokken, die neerkomen op het hoofd der Nederlanders in het buitenland.

Hk. RIEMENS.

DE INDISCHE LUCHTMAIL.

Het briefverkeer tusschen Nederland en Indië bestaat voor het grootste gedeelte uit familiecorrespondentie, die weer voor een groot gedeelte over en weer wekelijks wordt gevoerd. Dat briefverkeer had bij de landmail ongeveer acht weken noodig voor een rondreis van uitgaanden brief en antwoord. Daartusschen in werkten zeven andere rondgangen storend. De luchtmail kortte den duur der correspondentiegangen in tot vier weken en verminderde het aantal storende cycli tot drie, maar hoe groot deze verbetering ook is, volkomen de verkeersbehoefte dekken doet zij niet. De wekelijks, wederzijds schrijvende familieleden behoeven uiteindelijk een luchtmaildienst, die uitgaanden brief en antwoord rondbrengt binnen één week. Dan immers zijn alle storende cycli geëlimineerd. Ook de behoeften der onregelmatige, spontane correspondenten zijn beter gedekt, naarmate de vliegdiens sneller wordt, totdat de cyclus van één week bereikt is. Eerst dan krijgen zij belang bij verhooging der frequentie.

De snelle driemotorige Postjager van de firma H. Pander & Zonen in den Haag wekt de verwachting een toestel te zijn, waarmede een dienst kan worden georganiseerd, die de rondgangen Amsterdam—Batavia—Amsterdam verkort tot twee weken, daar het in vasten dienst met een kruissnelheid van 300 km/h. in vijf dagen tijds van Amsterdam naar Batavia kan vliegen en (dank zij het tijdsverschil) in vier dagen van Batavia naar Amsterdam, waarbij te Batavia drie dagen overblijven om de post te behandelen, te Amsterdam twee. Een cyclus van anderhalve week kan bereikt worden, zoodra het mogelijk is met ongeveer 330 km. per uur in vier dagen uit en in drie dagen thuis te vliegen. De zoozeer begeerde cyclus van een week eischt bij drie vliegdagen uit en bij twee vliegdagen thuis een kruissnelheid van minstens 360 km/h. Aangenomen, dat uit de Postjager I een Postjager II kan worden ontwikkeld, die 330 km/h. presteert zonder verhooging van het aantal paardekrachten, om een snelheid van 360 km/h. te bereiken zal het wel noodzakelijk worden een Postjager III te bouwen met sterkere krachtbronnen.

De vraag is nu, welke kosten met die Postjagerdiensten zijn gemoeid en welke quanta post noodig zijn om een rendabelen luchtdienst, uitsluitend voor post, mogelijk te maken. Vijf postdiensten kwamen in aanmerking om begroot te worden, t.w.:

dienst A cyclus van twee weken, eenmaal per week.
dienst B cyclus van één week, eenmaal per week.
dienst C cyclus van twee weken, tweemaal per week.
dienst D cyclus van 1½ week, tweemaal per week.
dienst E cyclus van één week, tweemaal per week.

De diensten A, C en D (met Postjagers type I en II) zijn gebaseerd op: casco's à f 65.000; motoren à f 15.000; afschrijving: casco's in vier jaar, motoren in 1200 draai-uren, reserve-deelen in drie jaar; brandstoffen: 60 KG. per motordraai-uur à f 0.50 per KG.; van de diensten B en E (met Postjagers type III, meer motorvermogen) op casco's à f 80.000; motoren à f 20.000; afschrijving: casco's in dienst B in vier jaar, in dienst E in drie jaar, motoren in 1200 draai-uren; brandstoffen: 78 KG. per motordraai-uur à f 0.50 per KG. en verder van alle diensten op: rente van het kapitaal à 5 pCt.; de thans geldende salarissen van het vliegend personeel; administratiekosten; verzekeringen; onderhoud en reparatie; landingsgelden enz. Deze begrotingen leveren het volgende resultaat:

Dienst	Aantal		Vlieguren per			Onkosten in f 1000 per		
	Casco's	Motoren	enkele reis	Jaar	Vliegtuig	Jaar	Rondreis	Week
A	4	18	47	4900	1230	1.330	25.6	25.6
B	3	13	39	4100	1370	1.307	25.2	25.5
C	6	28	47	9800	1640	2.386	23.0	46.0
D	5	25	42½	8900	1780	2.159	21.0	42.0
E	4	24	39	8200	2050	2.384	23.0	46.0

Onder de kostengroepen blijken de grootste te zijn, die voor brandstoffen en afschrijvingen, de kleinste is die van rente.

Dienst	Brandstof	Afschrijvingen	Rente
A	f 490.000	f 305.000	f 35.000
B	„ 520.000	„ 314.000	„ 33.500
C	„ 975.000	„ 557.500	„ 53.500
D	„ 875.000	„ 501.000	„ 48.000
E	„ 1.040.000	„ 601.000	„ 53.500

in procenten der totale onkosten

Dienst	Brandstof	Afschrijvingen	Rente
A	36	23	2
B	40	24½	2½
C	41	23½	2
D	41	23½	2
E	44	25½	2

De post salarissen van het vliegend personeel neemt af van 14 tot 9½ pCt.

Keeren wij nu terug naar de totale kosten per rondreis en per week, om antwoord te geven op de vraag hoeveel KG. luchtmail per week noodig zijn om de vijf veronderstelde diensten mogelijk te maken, zonder deficit. Daar 1 KG. luchtpost (brieven van 5 gram en zwaarder) per enkele reis gemiddeld f 35 opbrengt, zijn noodig:

Dienst	Kosten per rondreis	Benoodigde postlading	
		per enkele reis	per week
A	f 25.000	370 KG.	370 KG.
B	„ 25.250	365 „	365 „
C	„ 23.000	330 „	660 „
D	„ 21.000	300 „	600 „
E	„ 23.000	330 „	660 „

Het gewicht van de wekelijkse Nederlandsche luchtmail bedraagt thans gemiddeld 300 KG. Per week is dus gemiddeld 70 KG. meer noodig dan thans aangeboden wordt om de diensten A en B (resp. cycli van twee en een week, eenmaal per week) mogelijk te maken zonder subsidie. Daar thans wekelijks, behalve de luchtmail, nog gemiddeld 800 KG. landmail per boot naar Indië verzonden wordt, is de hoop gerechtvaardigd, dat de boven aangegeven versnellingen van den dienst deze betrekkelijk geringe verhooging van het kwantum zullen meebrengen. Verhooging van de frequentie tot twee luchtpostdiensten per week lijkt voorshands nog niet mogelijk, wanneer men vasthoudt aan de toch wel zeer gewenschte financiële onafhankelijkheid van den luchtpostdienst. Afgewacht zal moeten worden, wat het effect op de aangeboden lading is bij versnelling tot den cyclus van twee weken. Dan moet beslist worden of het verantwoord is den cyclus van 1½ week in te voeren, die alleen mogelijk is bij twee verzendgelegenheden per week, of dat ineens gestreefd moet worden naar den cyclus van één week (met één verzendgelegenheid per week). Die cyclus immers steekt zoo scherp af bij de landmail en begint zoo dicht den radiotelegraaf- en telefoondienst te naderen, dat hij een bijzonder sterk effect op het kwantum aangeboden luchtmail moet hebben.

Conclusie; gebleken is:

1. dat de wekelijkse Indische mail voor het eerst in haar geschiedenis een transportmiddel gevonden heeft, dat haar sneller dan de passagiers en met niet meer kosten dan haar opbrengst is, kan vervoeren;

2. dat een rendeurende luchtpostdienst op Indië met dubbele frequentie voorloopig nog niet mogelijk is, maar in de toekomst niet onmogelijk moet worden geacht;

3. dat met snelle toestellen als de Postjager I thans reeds den cyclus van 14 dagen (eenmaal per week)

kan worden gevlogen in een dienst, waarvan de ontvangsten waarschijnlijk de onkosten geheel zullen dekken;

4. dat die opbrengst dan eveneens groot genoeg is om de kosten te dekken, verbonden aan een dienst met den optimalen cyclus van één week (eenmaal per week);

5. dat de Indische luchtmail dus behoefte heeft aan nog snellere vliegtuigen dan de Postjager I.

F. SPITTEL.

DE CONTINGENTEERING VAN BLADZINK IN STRIJD MET DE CRISISINVOERWET.

Men schrijft ons:

In het nummer van 13 September 1933 schreven wij een artikel met hetzelfde opschrift, doch in vragen-den vorm. De daarin aangevoerde argumenten vonden weerklank in het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer. Op 15 November 1933 heeft de Minister van Economische Zaken thans zijn Memorie van Antwoord ingezonden, na lezing waarvan het vraagteken kan worden weggelaten.

Allereerst laten wij hieronder vergelijkende cijfers volgen over de maanden, toen de handelsbeweging nog vrij was.

	Invoer			Uitvoer		
	(in tons van 1000 KG.)					
	1931	1932	1933	1931	1932	1933
Januari	632	364	596	277	228	489
Februari	589	405	408	271	397	218
Maart	725	535	494	198	233	355
April	789	453	760	297	227	678
Mei	921	578	1017	723	322	362
Jan./Mei	3656	2335	3276	1766	1407	2102

(afgerond)

Over de eerste vijf maanden dier jaren bedroegen de invoersaldi dus onderscheidenlijk 1890, 928 en 1174 ton. Daar volgens „De Nederlandsche Conjunctuur” de woningbouw in de eerste maanden van 1933 die in de jaren van *hoogconjunctuur* heeft overtroffen, waren deze cijfers het tegendeel van verontrustend. Wel stelt de Minister nu daartegenover het wazige argument van „aanzienlijke voorraden”, doch op grond van de in ons vorig artikel en hierboven weergegeven cijfers vraagt men zich af, wanneer wel zulke ontzaglijke voorraden kunnen zijn gevormd, dat zij zouden opwegen tegen de overgrote drukte in den nieuwbouw, tenzij dan, dat de Nederlandsche fabrieken voor overproductie hebben gezorgd.

Het komt ons bovendien onjuist voor, dat het argument van de groote voorraden eerst thans wordt gebruikt. Waarom heeft de Minister in de Memorie van Toelichting hierop niet gewezen? ¹⁾ Hoe weet de Minister verder, dat de voorraden „aanzienlijk” waren? Er bestaan geen officiële gegevens hierover, zoodat de voorstanders van de contingentieering deze moeten hebben verstrekt. Dan moet de Minister tevens op de hoogte zijn gesteld van den omvang der voorraden in vroeger jaren, anders was de uitspraak van „aanzienlijk” niet mogelijk. Het verwondert ons daarom ten eerste, dat de Minister deze belangrijke uitspraak niet staft met cijfers, die immers op het Departement aanwezig moeten zijn en bovendien niet mededeelt, dat deze cijfers door regeeringsaccountants zijn gecontroleerd. Het Nederlandsche volk heeft het recht op dit punt de waarheid te vernemen.

¹⁾ Immers de Memorie van Toelichting heeft absoluut onvoldoende de noodzakelijkheid van dezen contingentieeringsmaatregel bewezen. De in- en uitvoercijfers, in verband gebracht met de *afzetmogelijkheden* (grootte opleving in het bouwbedrijf), wezen in het geheel niet op een overmatigen invoer. Nadat wij hierop de aandacht hadden gevestigd, komt de Minister thans met het argument van aanzienlijke voorraden. Wij kunnen deze methode niet bewonderen.

Dan de prijzen. Volgens de officiële statistieken bedroeg de waarde bij in- en uitvoer in centen per KG. gemiddeld ongeveer:

	Invoer	Uitvoer
1931	20,4	18,8
1932	16,8	15,9
1933 (vijf maanden)	16,3	16,1
1933 (Mei)	16,5	16

Dit waren de eenige prijzen, welke bekend waren, toen de contingententering werd ingevoerd. Als op deze invoerprijzen slaat de uitlating in de Memorie van Antwoord, dat zij „zeer aanzienlijk lagen beneden de prijzen, welke in het importeerende land golden”, dan kan men daaruit alleen concluderen, dat de Nederlandsche export, die nog goedkoop wegging, op dumping neer is gekomen. Betreft deze uitlating daarentegen den inderdaad goedkoopere Duitschen invoer in Juli 1933, dan schijnt het ons toe, dat de gehele „overmatigheid” slechts een voorwendsel is geweest ter bestrijding van gevreesde toekomstige prijsverlaging. Dat was dan zuivere protectie van dezen tak van nijverheid. Maar wat dan te zeggen van het gerucht, dat het bedrijf der N.V. de Utrechtsche Walswerken, Erven E. A. Hamburger, vóór en na de contingententering stil heeft gelegen tegen genot van een uitkoopsom! De Tweede Kamer mag dat nog wel eens onderzoeken.

Tot slot de gevolgde binnenlandsche prijsverhoging. De Minister is nog bezig dit vraagstuk „nauwkeurig” te onderzoeken. Wel weet hij reeds, dat „een vrij sterke prijsverhoging, welke eenigszins overhaast na het tot stand komen van den... maatregel in het leven werd geroepen, ... spoedig daarna met terugwerkende kracht weder is opgeheven.” In vakkringen weet men, dat de „overhaast” van f 0,17 tot f 0,23 per KG. verhoogde prijzen sindsdien slechts iets zijn verlaagd en nu ongeveer 2 cent beneden laatstgenoemd cijfer bedragen. Als de Minister verder schrijft, dat ook de grondstoffenprijzen zijn opgelopen, dan blijkt het departement niet bepaald een trouw lezer van de statistieken in dit blad te zijn. Van een eenigszins verdedigbare verhouding tusschen het verloop van groot- en kleinhandelsprijzen is althans geen sprake.

Bij de wijziging van de Crisisinvoerwet heeft de Minister tevergeefs getracht de goedkeuring van de contingententeringsbesluiten bij de wet weder te doen afschaffen. Wij kunnen dit begrijpen als wij constateeren, hoe de Tweede Kamer in dit staatsstuk met een kluitje in het riet wordt gestuurd.

Wij hopen, dat dit college niet genoeg zal nemen met den vorm, doch thans metterdaad zal toonen, dat het ernst is met den wensch, dat de volksvertegenwoordiging dit belangrijke onderdeel onzer handelspolitiek controleere.

DE RIJKSMIDDELEN OVER OCTOBER 1933.

Het middelenoverzicht over October 1933 maakt aanvankelijk een niet bepaald gunstigen indruk, doch bij nadere beschouwing blijkt, dat het eindresultaat toch minder nadeelig is dan de eerste indruk zou doen vermoeden. De totale opbrengst bedroeg f 33.801.700 tegen f 38.094.000 in October 1932 en vertoont derhalve een achteruitgang van f 4.292.300. Gaat men echter de onderscheidene middelen na, dan blijkt, dat deze daling is veroorzaakt door de invoerrechten, die een decrees opleverden van niet minder dan f 5.995.200. Nu was de ontvangst der invoerrechten in October 1932 abnormaal hoog, omdat de invoer destijds sterk geprikkeld werd door het toen aanhangige wetje tot heffing van 30 procenten. Op zichzelf beschouwd, is de opbrengst van de invoerrechten in de afgelopen maand volstrekt niet laag, immers f 1.331.000 boven de gemiddelde maandraming en hooger dan de opbrengst van acht der voorafgaande maanden van het loopende jaar. Schakelt men de invoerrechten uit,

dan hebben de overige middelen méér opgebracht dan in October 1932. De opbrengst der afgelopen maand valt ook in zooverre mede, dat de raming, die mede een niet te verwaarloozen basis van vergelijking oplevert, werd overschreden (met f 1.952.500).

Aan den anderen kant is het waar, dat de nieuwe heffingen, t.w. de opcenten op de invoerrechten, op den bieraccijns en op den suikeraccijns, die het vorig jaar nog niet in den staat voorkwamen, een belangrijke invloed ten goede uitoefenen. Zonder deze nieuwe heffingen zou het overzicht er heel wat slechter hebben uitgezien. Het nadeelig verschil met de opbrengst van October 1932 stijgt, bij uitschakeling van genoemde middelen, van f 4.292.300 tot f 6.880.700, terwijl het surplus boven de gemiddelde maandraming daalt tot f 1.264.100.

Nog duidelijker komt de invloed der nieuwe heffingen uit bij de vergelijking van de ontvangsten over de eerste tien maanden. De totale inkomsten bedroegen f 314.752.300, d.i. f 19.209.100 minder dan in hetzelfde tijdvak van 1932; ook de raming werd niet gehaald (nadeelig verschil f 3.739.700). Zondert men nu ook hier de nieuwe heffingen uit, dan stijgen de bedoelde nadeelige verschillen tot respectievelijk f 40.232.900 en f 5.763.600.

In vergelijking met de overeenkomstige maand van het vorige jaar vertoonen de grondbelasting, de geslacht- en de suikeraccijns, de belasting op gouden en zilveren werken, de registratierechten en de domeinen een hooger opbrengstcijfer. De overige middelen leverden minder op.

De grondbelasting liet een stijging in opbrengst zien van f 39.500. Het is niet onmogelijk, dat hier een iets snellere invordering van invloed is geweest, doch ook afgezien hiervan moet worden gezegd, dat dit middel goed op peil blijft. Gerekend over tien maanden, werd in het loopende jaar reeds f 153.700 meer ontvangen dan in 1932, terwijl de raming werd overtroffen met f 149.100. Dit cijfer zal nog wel iets teruglopen, daar November en December doorgaans niet gunstig zijn.

De inkomstenbelasting kon zich ook in de afgelopen maand niet handhaven, doch liep terug met f 861.300. De gemiddelde maandraming werd bijna bereikt (ontvangst slechts f 27.400 minder). De daling over de afgelopen maanden belooft reeds f 14.090.600 en komt voor het leeuwendeel op rekening van het belastingjaar 1932/33. De raming werd in bedoeld tijdvak met f 6.370.300 overschreden, wat niet ongunstig is, daar de beide laatste maanden van het jaar doorgaans ruime baten opleveren.

De vermogensbelasting volgt de bewegingen der inkomstenbelasting, zij het in veel langzamer tempo. Gerekend over tien maanden, is hier een teruggang waar te nemen van f 1.705.700.

De dividend- en tantiëmebelasting gaf nog een bate van f 477.500 of f 76.700 minder dan in October 1932. De beste maanden zijn voor dit middel al weer voorbij, zoodat de balans langzamerhand kan worden opgemaakt. Tot dusver werd in 1933 f 4.135.300 minder geboekt dan in het vorige jaar. De laatste maanden van 1933 zullen in dit cijfer niet veel wijziging brengen. Het evenredig deel der raming werd in tien maanden overschreden met f 404.100, doch dit voordeel zal spoedig in een nadeelig omslaan, zoodat reeds nu kan worden geconcludeerd, dat het voor 1933 geraamde opbrengstcijfer niet zal worden verkregen.

In den aanhef van dit overzicht werd reeds het een en ander gezegd over de opbrengst der invoerrechten. Wij wezen erop, dat de ontvangsten niet laag waren. Vermoedelijk heeft de nieuwe omzetbelasting stimulerend gewerkt en kan hier dus slechts van een tijdelijke opleving worden gesproken. Door de ongunstige uitkomsten van de eerste maanden van het jaar blijft de opbrengst over de maanden Januari t/m. October 1933 f 8.954.700 achter bij die van dezelfde periode

van 1932. De opcenten op de invoerrechten overtreffen verre de verwachting; de ontvangsten waren ditmaal f 1.208.200 bij een maandraming van f 875.000. In tien maanden werd reeds f 2.583.400 méér ontvangen dan de geheele voor 1933 geraamde opbrengst. De teruggang in de invoerrechten is door de nieuwe opcenten meer dan goed gemaakt. Het statistiekrecht vertoende ditmaal een klein decrees (van f 17.500); gerekend over tien maanden, is het loopende jaar in het nadeel met f 119.700.

Van de accijnzen gaven alleen de geslachtaccijnzen en de suikeraccijnzen een hoogere ontvangst. Bij het eerste middel was de factor van de stijging der vee prijzen in het geding; de suiker bracht bijzonder veel op in verband met de omstandigheid, dat met het oog op de nieuwe crisis-suikerheffing méér suiker dan gewoonlijk in consumptie is gebracht. Ook de opcenten op dezen accijnzen gaven ruime baten, ditmaal f 360.000 meer dan de maandraming. Het zout verschaft f 51.500 minder, terwijl de wijnaccijnzen een vermindering te zien gaf van f 4.300. De loop van dit middel stelt teleur; een daling over tien maanden van f 715.300 is voor dit kleine middel zeer belangrijk. Ook de gedistilleerdaccijnzen gaf minder (daling f 290.000), evenals de bieraccijnzen (teruggang f 47.000). De opcenten op den bieraccijnzen konden de gemiddelde maandraming niet halen. In al deze cijfers komt de crisis tot uitdrukking. Hetzelfde geldt ook van den tabaksaccijnzen, die in de afgelopen maand terugliep met f 149.100, waardoor het decrees over de afgelopen maanden is gestegen tot f 3.547.200. Het verminderd verbruik en de verlaagde kleinhandelsprijzen verklaren dit voor de schatkist nadeelig resultaat.

De belasting op gouden en zilveren werken bracht f 10.500 méér op. Daarentegen blijven de zegelrechten op een bijzonder laag peil staan; ditmaal kwam f 391.100 minder binnen, waarvan f 110.100 op rekening komt van de beursbelasting. Er is weinig handel ter beurze. Ook de opbrengst der zegeling van buitenlandsche effecten bracht minder op, wat te zien is aan de opcenten ten bate van het Leeningfonds, welke van f 256.700 in October 1932 thans tot f 53.800 teruggingen. Iets beter staat het met de registratierechten; in de afgelopen maand viel een toeneming waar te nemen van f 121.300, welke te danken is aan meerdere overgangen van vast goed, al zijn die overgangen ook ten deele gedwongen. Laatstgenoemd middel gaf over tien maanden een surplus van f 456.900, in tegenstelling met de zegelrechten, die in dit tijdvak met f 1.515.700 decresseerden.

De successierechten gaven een daling te zien van f 251.900 wegens de daling in waarde der nalatenschappen. De achterstand over de afgelopen maanden steeg tot f 2.862.700. Daarentegen gaven de domeinen door toevallige omstandigheden f 31.300 méér (doch over tien maanden door de lagere pacht prijzen f 244.300 minder), terwijl tenslotte de loodsgelden ditmaal f 31.500 minder opbrachten. Toch waren de ontvangsten hooger dan in de zes voorafgaande maanden van 1933. In totaal hebben de loodsgelden van Januari t/m. October f 137.400 meer opgeleverd dan in dezelfde periode van 1932.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DE ROL VAN DE GROOTE ONDERNEMING IN HET ECONOMISCH LEVEN VAN HET NIEUWE DUITSCHLAND.

Dr. Georg Böse te Berlijn schrijft ons:

Het programma van de Nationaal-Socialistische Duitse Arbeiderspartij bevat eveneens de richtlijnen voor de hervorming en den wederopbouw van het Duitse bedrijfsleven, alhoewel de verwezenlijking hiervan als gevolg van de heerschende toestanden grootere moeilijkheden ontmoet dan b.v. op staatspolitiek en sociaalpolitiek gebied, waar de organisatorische bekwaamheden van de nieuwe regeering in-

eens een fundamenteele verandering teweeg brachten. In de binnenlandsche politiek door den weg te banen voor een nieuwe verhouding tusschen het Rijk en de landen en in de sociale politiek door de oprichting van het Duitse Arbeidsfront.

Het invoeren van de groote ingrijpende veranderingen was mogelijk door de enorme macht, die de autoritaire leiding in handen kreeg. Deze macht zag zich echter in het bedrijfsleven met zijn fijn vertakt apparaat geplaatst tegenover een veel moeilijker te overzien net van afhankelijkheidsverhoudingen, zoowel intern (betrekkingen tusschen productie en verbruik, goederen- en geldwezen) als extern (uitvoer en valuta). Het vraagstuk van organisatievormen speelt in de economische politiek van het nationaal-socialisme een beslissende rol; over het algemeen is deze politiek gericht op een afkeer van de grootkapitalistische bedrijfsvormen en op een bevordering van een uitgesproken middenstandspolitiek. Vooral twee punten van het nationaal-socialistische programma hebben betrekking op — in positieven zin — de instandhouding van den middenstand en van de hem passende bedrijfsvormen, resp. — in negatieven zin — de bestrijding van alle voor den vrijen middenstand en de voor kleine en middelmatige bedrijven nadeelige ondernemingsvormen. Deze punten luiden als volgt:

„Wir fordern die Verstaatlichung aller (bisher) bereits vergesellschafteten (Trusts) Betriebe.” (Punt 13).

„Wir fordern die Schaffung eines gesunden Mittelstandes und seine Erhaltung, sofortige Kommunalisierung der Gross-Warenhäuser und ihre Vermietung zu billigen Preisen an kleine Gewerbetreibende, schärfste Berücksichtigung aller kleinen Gewerbetreibenden bei Lieferung an den Staat, die Länder oder Gemeinden.” (Punt 16).

Volledigheidshalve zij nog verwezen naar de bepaling van punt 14, volgens welke „Gewinnbeteiligung an Grossbetrieben gefordert wird” en naar punt 25, dat in „die Bildung von Stände- und Berufskammern zur Durchführung der vom Reich erlassenen Rahmengesetze in den einzelnen Bundesstaaten” voorziet, dus een juist voor den industriëlen middenstand buitengewoon belangrijken maatregel in uitzicht stelt.

Achter deze bepalingen staat het nationaal-socialistische begrip van den Duitschen mensch, die in de eerste plaats als lid der natie voor de instandhouding van de volkskracht verantwoordelijk is. Daaruit blijkt het verlangen naar een economischen vorm, welke de volksgezondheid het beste waarborgt en bovendien een herleving van een stemming tot klassenstrijd en burgeroorlog verhindert. In het streven naar een breed stand van zelfstandige economische bedrijfsvormen van middelbaren omvang meent het Nationaal-Socialisme deze oplossing het best te benaderen; bovendien vinden hier gelijktijdig eigendomsbewustzijn en ondernemersvreugde de beste ontwikkelingsmogelijkheden.

Wanneer wij de economisch-politieke maatregelen van de laatste maanden en het proces van den ommekeer in het bedrijfsleven, dat onder den druk der politiek plaats had, nagaan, dan constateeren wij een geleidelijk doordringen van de nationaal-socialistische beginselen op verschillende gebieden van het economisch leven. Na menig te ijverig ingrijpen van ondergeschikte instanties in den eersten tijd, blijkt thans de invloed van een leiding, die volgens een bepaald plan werkt, waarbij de economische noodzakelijkheden weder een grootere plaats innemen. Menige maatregel der regeering kwam het hartstochtelijk ongeduld van bepaalde kringen te aarzelen en te gematigd of zelfs als een terugwijken voor. Hier heeft echter gelukkig de macht van het economisch verstand de overwinning behaald, want niemand kan verdoezelen, dat het bedrijfsleven in laatste instantie de bron is, waaruit volk en staat hun materiële levensbehoeften moeten dekken, onverschillig, of productie

en distributie behoefte hebben aan hervorming.

* * *

In belangrijke deelen van den *landbouw* hebben de bevolkingspolitieke inzichten van de regeering reeds geldigheid verkregen; de tendens is hier in ieder geval het duidelijkst bemerkbaar. De opbouw van den Reichsnährstand, de „Abhängung der Landwirtschaft vom allgemeinen freien Markt durch die Massnahmen zur Markt- und Preisregelung für landwirtschaftliche Erzeugnisse”¹⁾ de schuldenregeling van den landbouw en niet in de laatste plaats de Rijks-erfvet voor boerenhofsteden vormen het fundament van een landbouwpolitiek, die voor den middelmatigen boer de erfopvolging wil bewaren en den kleinen boer een stuk grond wil geven, dat hem een bestaan biedt.

De uitspraak van den Rijksvoedingsminister Darré, dat de boer geen ondernemer is in den gebruikelijken zin van het woord, en de woorden van Hitler in zijn groote rede over de Rijks-erfvet voor boerenhofsteden, dat een groot aantal levenskrachtige kleine en middelmatige boeren, zoo mogelijk gelijkmatig over het geheele land verdeeld, de beste waarborg voor de handhaving van de gezondheid van volk en staat biedt, toonen, in welke mate het Nationaal-Socialisme in den landbouw bereid is, de rentabiliteitswetten van den vrijen handel ten gunste van een nationale bevolkingspolitiek op te geven.

De groote landgoederen, inzonderheid ten Oosten van de Elbe, welke zich in de laatste decennia in sterke mate op de vrije markt trachtten in te stellen en waarvan vele steeds meer in schuld geraakten, zijn, wat hun eigenaarschap betreft, voorloopig onaangestast gebleven. Veel landeigenaars hebben vrijwillig landerijen en ten deele ook inventaris en vee voor kolonisatiedoelinden ter beschikking gesteld en daarmee uit zichzelf reeds een schrede in de richting gedaan, waarin de toekomstige Deutsche landbouwpolitiek zich zal bewegen, want juist in het Oosten schijnt de vorming van een krachtigen stam van zelfstandige boeren een betere waarborg voor de bescherming van de grens dan de huidige kolonisatiewijze, welke aan het Rijk bovendien sedert het einde van den oorlog aanzienlijke financiële offers (b.v. Oosthulp) heeft gekost, en dus niet eens in overeenstemming was met de wetten van de economische rentabiliteit.

In het kader van de *industriële productie en het handwerk* is een sterkere bevordering van het ambacht op te merken, die in de door de Rijksregeering op 17 October van dit jaar ingestelde wet inzake den voorloopigen opbouw van het Deutsche handwerk officieel tot uitdrukking is gekomen. De aaneensluiting van het geheele handwerk in een enkele hoofdvertegenwoordiging zal, met terzijdestelling van het tot dusverre geldende democratische principe, door het leidersprincipe en door de invoering van algemeene „Pflichtinnungen” tot organisatorische aaneensluiting van alle zelfstandige ambachtlieden worden verbreed. Men wil het ambacht, dat door onderlinge oneenigheid sterk verzwakt is, daarmee aan een krachtig tegenwicht tegen het grootbedrijf, tegen de industrie helpen.

In het kader van het huidige economisch stelsel zijn reeds groote gebieden aan te wijzen, waarop de middenstand, de individueele koopman en het kleinbedrijf een rol van betekenis zullen gaan spelen. Voor andere gebieden daarentegen schijnen grootbedrijf en concerns hun gelijkgerichtigde plaats naast andere organisatievormen te handhaven. De jongste reorganisatie van de Vereinigte Stahlwerke A.G., welke een

¹⁾ De wet van 13 Sept. 1933 betreffende de regeling van de productie, de prijzen en den afzet van agrarische productie, geeft den Duitschen boer de zekerheid, dat hij met vlijt, ijver en voorzichtig beleid weer wat kan bereiken.

(Red.)

belangrijk deel van de Deutsche zware industrie controleerde, vormt hiervoor een bewijs.

De vorm van de naamlooze vennootschap en het aandeel aan toonder bleek ook ditmaal bij de reorganisatie van het groote concern het meestgeschikte hulpmiddel te zijn. Er zal een duidelijkere scheiding tusschen de ijzerfabricatie en de ijzerverwerkende industrie worden doorgevoerd, bovendien een verdeling van de al te plumpe, bureaucratiese en derhalve onoverzichtelijk geworden onderneming in afzonderlijke overzichtelijke bedrijfseenheden, die, ondanks uniforme leiding, in groote mate zelfstandigheid zullen verkrijgen. Aan de hand van de nieuwe „Stahlverein” zal in zekeren zin worden nagegaan, in hoeverre zich in een groote onderneming de scheppende persoonlijkheid in den geest van het nieuwe economisch leven kan ontwikkelen.

Dat de economische politiek van het Nationaal-Socialisme van den grootsten invloed in de *handelssfeer* zou zijn, was in elk geval met het oog op de warenhuizen te verwachten. Aan de onontbeerlijkheid en de betekenis van den handelsstand als niveleeringsmechanisme tusschen productie en verbruik bestaat geen twijfel. De ontwikkeling van groote concerns, warenhuizen en dergelijke scheppingen zal echter in het belang van het algemeen welzijn en tot steun van een gezonden middenstand in den handel worden verhindert, zooals steeds weder van toonaangevende zijde te kennen wordt gegeven.

De warenhuizen staan vooraan op de lijst der ten doode opgeschrevenen van de nationaal-socialistische economische politiek. Niettemin heeft de Rijksregeering zich echter steeds weder eigenmachtig ingrijpen of bedreiging met boycott ook tegen de warenhuizen gekeerd. Kortgeleden heeft zij zelfs de intrekking geëischt van het verbod, uitgevaardigd door de autoriteiten en burgemeesters aan hun ambtenaren, om in Joodsche warenhuizen te koopen. Op het oogenblik is de bestrijding van de werkloosheid het noodzakelijkst, welke echter door ondoordachte acties tegen warenhuizen slechts schade zou leiden.¹⁾

Bij de warenhuizen is evenwel een sterke achteruitgang van den omzet bemerkbaar, die in scherpe tegenstelling staat tot de opleving in den particulieren handel. De koopers keeren weder tot de speciale zaken terug. Een vergelijking tusschen de omzetten van de warenhuizen en verkooppokalen en die van de speciale winkels in September van dit jaar tegenover September 1932. toont inzonderheid in het levensmiddelenbedrijf, in het textielbedrijf en in den meubelhandel opmerkelijke verschuivingen ten gunste van de speciale zaken, hetgeen de volgende tabel aantoont:

	Warenhuizen	Verkoop- lokale	Speciale zaken
Levensmiddelen	— 24,3	—	+ 0,7
Textielwaren	— 15,4	— 12,7	+ 9,0
Meubelen en huisraad	— 14,9	— 0,3	+ 13,0

¹⁾ Deze houding van de Deutsche regeering is niet zeer consequent. Ter wille van de economische politiek (vermindering van het aantal werklozen), laat zij voorloopig instellingen bestaan, die zij uit staatkundige overwegingen een gevaar voor de volkshuishouding acht. (Red.)

Nadruk verboden.

AANTEKENINGEN.

De toestand van de Indische staatsfinanciën.

In de Memorie van Toelichting op de Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1934, komen verschillende bijzonderheden voor omtrent den toestand van de staatsfinanciën van Ned.-Indië, waaraan wij het volgende hebben ontleend. Allereerst wordt geconstateerd, dat het geheele overheidsapparaat na 1918 uitgegroeid is ver boven de intrinsieke draagkracht van de maatschappij. In de kosten van dat apparaat nemen de niet of weinig elastische uitgaven

voor personeel en schuldverplichting een dermate groote plaats in, dat een volledige aanpassing van 's Lands huishouding aan het in weinige jaren tot de helft van zijn vroegere hoogte teruggevallen inkomstenbudget niet te bewerkstelligen bleek. Een en ander blijkt ook uit de onderstaande tabel, waarin de eindcijfers van den gewonen dienst in millioenen guldens benevens de verplichtingen van rente en aflossing zijn opgenomen.

Jaar	Gewone dienst in mill. gld.			Rente en aflossing	
	Uitgaven	Ontvangsten	Saldo	Bedrag in mill. gld.	Perc. v. d. ontvang.
1913	166,6	190,1	23,5	4,4	2,3
1914	189,1	175,5	— 13,6	—	—
1915	200,9	204,3	3,4	—	—
1916	221,4	232,9	11,5	—	—
1917	240,6	229,3	— 11,3	—	—
1918 1)	276,9	241,5	— 35,4	17	7
1919 1)	348,9	294,7	— 54,2	20,9	7
1920 1)	484,2	317,2	— 167	44,3	14
1921 1)	546,7	438,8	— 107,9	72,1	16,4
1922 1)	505,6	499,6	— 6	72,8	14,6
1923	436	440,1	4,1	79,4	18
1924	401,7	494,4	92,7	84,9	17,2
1925	421,1	529,6	108,5	83,2	15,7
1926	437,7	537,9	100,2	82,9	15,4
1927	472,5	518,4	45,9	84,1	16,2
1928	509,9	551,2	41,3	98,1	17,8
1929	515,2	523,6	8,4	84,8	16,2
1930	524	441,5	— 82,5	82,3 4)	18,6
1931	481	378,2	— 102,8	76,7 4)	20,3
1932	420,6	283,9	— 136,7	73,7 4)	26
1933 2)	393	242,-	— 151	85 4)	35,1
1934 3)	377	289	— 88		

1) De in deze jaren vallende financiering van de voedselvoorziening is voor een juiste vergelijking uitgeschakeld.

2) Verwachting.

3) Raming.

4) Gecorrigeerd cijfer, verkregen door aftrek van het aandeel, dat ten laste komt van de bedrijven, vallende onder de Indische Bedrijvenwet, t.w. 1930: 4,8, 1931: 4,9, 1932: 11,1, 1933: 14,1 miljoen.

Hoewel de regering bij de samenstelling van de begroting gestreefd heeft naar een gewonen dienst, welke — na uitschakeling van de schuldaflossing — in evenwicht zou zijn op een inkomstenbasis van f 300 miljoen, is zij er niet in geslaagd dit plan te verwezenlijken. Het becijferd tekort van den gewonen dienst overschrijdt het in de uitgaven begrepen bedrag voor schuldaflossing ad f 42 miljoen met f 46 miljoen, welk verschil voor f 11 miljoen veroorzaakt wordt doordat de middelen, ondanks verdere drastische belastingverzwaring, niet tot het peil van f 300 miljoen konden worden opgevoerd.

Gezien de economische en monetaire ontzetting in de wereld, meent de Minister van Koloniën, dat het zeker verantwoord zou zijn, de verwachtingen omtrent de inkomsten niet hooger te stellen dan het cijfer, dat het midden houdt tusschen de opbrengsten in 1932 en 1933 en de raming voor 1934, zijnde f 270 miljoen.

Niettemin meent de Minister, het door de Indische regering aangenomen cijfer van f 300 miljoen, althans voorshands, nog te mogen aanhouden als hypothetische werkbasis voor het uitstippelen van een financiële politiek, die op een eenigszins verwijderde toekomst het oog gericht houdt, zulks omdat dit bedrag niet belangrijk boven het huidig middelenniveau uitsteekt en in een toekomstbeschouwing eenigermate ruimte mag worden gelaten voor een verheffing van den economischen toestand boven het uiterst lage peil van het oogenblik.

Dit brengt de consequentie met zich mede, dat het evenwicht, bij de begroting alleen hersteld kan worden door de uitgaven terug te brengen tot het peil van f 300 miljoen. Na al hetgeen reeds op dit gebied verricht is en voor 1934 op het program staat, waarbij in het bijzonder gewezen moge worden op de verlaging

van de pensioenlasten, ook door tijdelijke korting op de pensioenen, stuit de regering bij de volvoering van deze taak steeds meer op den zwaren last, door den dienst van 's Lands schuld op het budget gelegd.

Op dit punt hebben wij in het nummer van 25 October reeds de aandacht gevestigd, toen wij een berekening publiceerden, waaruit bleek, dat voor rente en aflossing meer dan een derde van de gewone uitgaven eenzelfde berekening gemaakt, echter niet t.o.v. de uitgaven, zooals wij hebben gedaan, maar van de ontvangsten. Bovendien is hier rekening gehouden met den aftrek van het aandeel, dat ten laste komt van de bedrijven. Dientengevolge verschillen de cijfers uit de M. v. T. eenigszins met de onze.

Het blijkt uit nevenstaande tabel, dat de druk van rente en aflossing sedert het uitbreken van de crisis meer dan verdubbeld is. De taak, die de Regeering zich voor oogen stelt, is daarom volgens haar alleen uitvoerbaar door de uitgaven voor regelmatige aflossing en vaste schuld voorshands ongedekt te laten. Het eenige noodige is, dat op korten termijn aan de benauwende schuldtoeneming een einde komt. Alsdan zal het echter noodzakelijk zijn, dat de zuivere gewone uitgaven zoo spoedig mogelijk — uiterlijk in 1935 — teruggebracht worden tot ten hoogste f 342 miljoen.

Uit de Memorie van Toelichting blijkt verder, dat de raming voor 1934 na doorvoering van de pensioenkorting en de salarisherziening f 377 miljoen bedraagt, zoodat er nog een bedrag van f 35 miljoen gevonden moet worden. Het ligt echter in het voorname der regering om, zoodra de omstandigheden op de kapitaalmarkt dit mogelijk maken en nadat de vlottende schuld van het Rijk door consolidatie tot een redelijke hoogte zal zijn teruggebracht, over te gaan tot conversie, met hulp van het Rijk, van de tegen een hooge rente uitstaande Indische leeningen. De daarmee te verkrijgen besparing zal echter niet in mindering kunnen worden gebracht van het hooger becijferd bedrag van f 35 miljoen, aangezien tegenover deze rentebesparing moet worden gerekend op een in 1935 te verwachten stijging van rente wegens verdere consolidatie van vlottende schuld en toeneming van de directe pensioenverplichtingen, een en ander te schatten op f 8.5 miljoen.

De Minister hoopt evenwel door een gewijzigde verdeling der maritieme lasten tusschen Nederland en Indië het Indische budget met f 15 miljoen te ontlasten. De voorzichtigheid gebiedt echter met deze vermoedelijke besparing voor 1935 geen rekening te houden en dit bedrag te reserveeren voor een gedeeltelijke compensatie van een achterstand, dien de middelen dan nog vermoedelijk bij de f 300 miljoen zullen vertoonen. Voor hetzelfde doel zal een mogelijk overschot op den buitengewonen dienst — voor 1934 geraamd op rond f 8 miljoen — dienen.

In verband hiermede zal het genoemde bedrag van f 35 miljoen in zijn geheel verkregen moeten worden door verdere bezuiniging op de uitgaven, andere dan die voor leeningen en defensie. De Minister ontveinst zich niet, dat dit een zeer zware eisch is. Daaraan moet echter voldaan worden, wil men er in slagen den verstikkenden aanwas van schuld te stuiten en daarmee de eerste voorwaarde te scheppen voor een langzaam herstel. Het bestaan van den staat zelf staat hierbij op het spel.

Rotterdam in het derde kwartaal van 1933.

Als gewoonlijk biedt de statistiek over handel, nijverheid en verkeer van Rotterdam, welke de Kamer van Koophandel en Fabrieken in het licht geeft, ook over het thans afgesloten derde kwartaal van 1933 een groote menigte van cijfers. Als gewoonlijk ook willen wij trachten daaruit in deze rubriek kortelijk datgene weer te geven wat voor het thans levende

geslacht als het merkwaardigste kan gelden. In den regel beteekent dit een enkele greep hier en een enkele greep daar. Ditmaal moeten wij een andere tactiek volgen door den lezer een opsomming te geven van een groot aantal cijfers met betrekking tot een aanzienlijk aantal verschillende onderwerpen. Immers is thans juist het sprekende, het verheugende, het moed gevende, het bijna niet meer te gelooven verschijnsel, dat wij over vrijwel de geheele linie vooruitgang zien, dat een opleving, althans van de vervoeren, onmiskenbaar is. Wij willen ons daarom ditmaal niet verdiepen in vergelijkende staten en analyses, doch ons eenvoudig verheugen door een oppervlakkig overzien van de voornaamste winsten. Vooraf zij echter nog de aandacht erop gevestigd, dat het derde kwartaal in het verkeerswezen steeds een tendens tot stijging vertoont, zulks in verband met seizoensinvloeden.

In bijna alle Nederlandsche zeegaten is het scheepsverkeer toegenomen. Voor den Nieuwen Waterweg bedragen de cijfers over het derde kwartaal 3243 schepen, metende 4.834.451 ton netto, tegen slechts 3033, metende 4.532.341 ton netto, in het derde kwartaal van 1932. Voor het eerst sinds langen tijd zien wij daarnaast het verschijnsel, dat meer schepen zijn uitgegaan dan binnengekomen, een achtentwintigtal. Het aantal te Rotterdam en in de Oude Maas opgelegde zeeschepen is dan ook gedurende het laatste kwartaal met 22 gedaald. In de enkele haven van Rotterdam zijn, vergeleken met het derde kwartaal van 1932, 146 schepen meer binnengekomen, terwijl de netto-tonnage met bijna 300.000 ton is vermeerderd. Het aantal der taken van de arbeiders, wier werkgevers bij de Scheepvaart Vereeniging Zuid zijn aangesloten, is gestegen van 647.836 in het derde kwartaal van 1932 tot 664.096 in het derde kwartaal van 1933. Welken invloed de verlaging der havengelden onder deze omstandigheden voor de opbrengst van dit middel zal hebben, valt nog niet na te gaan, omdat bij het nieuwe stelsel de vaststelling van de verschuldigde bedragen meer tijd kost, waardoor het langer duurt, vóórdat zij in de gemeentelijke kas vloeien. Uiteraard heeft deze omstandigheid een verschuiving veroorzaakt, waardoor de cijfers over het eerste kwartaal na de invoering een zeer droevig figuur maken. Bij volgende gelegenheden zal eerst een zuiver oordeel mogelijk zijn.

Verheugend is voor Rotterdam, dat ons aandeel in de tonnage, welke in de gezamenlijke havens van het Koninkrijk binnenkomt, ook weder stijgt. Hetzelfde is het geval met het aantal afvaarten van lijnboorten, evenals met de hoeveelheden beladen binnengekomen en vertrokken zeeschepen. Voor de binnenschepen, die het havengeld anders dan in eenmaal per jaar betalen, bedraagt de toeneming van het draagvermogen tusschen de twee kwartalen in vergelijking meer dan een miljoen ton. Tegenover de verklaarbare daling van het verkeer door de Vlasmartsluis staat een bijna dubbel zoo groote vooruitgang van dat door de Delfshavensche Schie, waartoe de toegang door het in gebruik stellen van de Parksluizen zoozeer is verbeterd. In het bijzonder de Rijnvaart op Rotterdam is verheugend gestegen. Langs Lobith passeerden dit kwartaal met bestemming naar onze haven 2639 beladen Rijnschepen (1932: 2159), in omgekeerde richting, herkomstig uit Rotterdam, 2850 (1932: 2477).

Met het goederenvervoer gaat het al even voorspoedig (relatief altijd!). Voor den geheelen Nieuwen Waterweg, tot en met Dordrecht/Zwijndrecht, is de goederenomslag gestegen van 5.889.905 tot 7.130.691 ton; voor de enkele haven van Rotterdam van 5.033.501 tot 6.151.631 ton, dus met ruim 22 pCt. Volgens de uit de havenstatistiek des Rijks getrokken gegevens deelen alle rubrieken van goederen in dezen zegen. Weliswaar is deze inlichting eenigszins in strijd met het gegeven, dat de drijvende graanelevators wat minder graan hebben gezogen, doch deze opgaven uit verschillende bronnen hebben — wat trouwens begrijpelijk is — nooit volledig overeengestemd en de

achterstand van de elevatorenondernemingen was dit kwartaal althans veel geringer dan in de eerste helft des jaars. Het Rijngoederenverkeer van Rotterdam is gestegen met een goede 900.000 ton; het aandeel van Nederland en Rotterdam daaraan is eindelijk weder wat gunstiger geworden.

De gemeentelijke kranen- en kolentippen hebben harder gewerkt dan een jaar tevoren; het aanwervingsbureau van de reeders heeft aanzienlijk meer schepelingen op de monsterrollen gebracht. Last not least: op den laatsten dag van dit kwartaal stonden op de arbeidsbeurs 43.716 volgens eigen opgaaf werklooze werkzoekenden ingeschreven, tegen 44.730 een jaar tevoren.

L.

De strijd op de internationale radio-markten.

De Frankfurter Zeitung meldde onlangs, dat er in den vorm van de „Tungsram” een nieuwe outsider op de markt van radiobuizen is verschenen. Dit is te meer opvallend, waar de fabrikant van de Tungsram-buizen, de Vereinigte Glühlampen- und Electricitäts A. G. te Ujpest bij Budapest, op het gebied der gloeilampen met dezelfde groepen nauw samenwerkt, welke zij thans in den radiohandel bestrijdt, Philips enerzijds en de zoowel bij Osram (gloeilampen) als bij Telefunken (radio) beslissende Duitsche groepen in de electrotechnische industrie anderzijds. De Frankfurter Zeitung (No. 808 van 12 Nov.) voegt er thans aan toe, dat het optreden van de Hongaren, volgens ingewonnen inlichtingen, niet alleen aan het afloopen van het Lieben-patent moet worden toegeschreven, waardoor de patentrechtelijke positie voor den nieuwen outsider in Duitschland gemakkelijker schijnt te worden, doch ook verband houdt met onderhandelingen van de Europeesche radiobuizenproducenten omtrent een internationale marktregeling naar het voorbeeld van het gloeilampenkartel.

De onderhandelingen, die reeds sedert het voorjaar gevoerd worden, hebben begin October schipbreuk geleden. Direct daarna begonnen de (reeds voorbereide) Tungsram-verkopen in Duitschland. Voor zoover ons bekend, zijn deze onderhandelingen in de eerste plaats gestrand op de gevraagde quote. Tungsram eischte een quote, die minder op zijn vroegere omzetten dan wel op zijn omzetverwachtingen gebaseerd zou zijn. Hoewel de beide andere partijen in principe hierin toestemden, kon men het toch omtrent de feitelijke quoteverhouding niet eens worden. Hierbij schijnt overigens niet zoozeer juist de Duitsche markt op den voorgrond te hebben gestaan — Tungsram wilde, naar men zegt, zelfs bij een bevredigende algemeene regeling van de Duitsche, Nederlandsche en Belgische markt afstand doen —, de Duitsche markt dreigt thans echter volgens den nieuwsten gang van zaken het terrein van den strijd van internationale oneenigheid omtrent de quoten te worden.

De voornaamste afzetgebieden van de Vereinigte Glühlampen- und Electricitäts A. G. waren in de eerste plaats, zoowel wat de gloeilampen als wat de buizen betreft, Zuid-Oost-Europa, Zuid-Amerika, Afrika en Azië. Later was de Hongaarsche onderneming echter ook werkzaam in West-Europa, inzonderheid in België, Frankrijk, Nederland en in Zwitserland, dus in landen, waar het patentwezen niet zoo moeilijk is als in Duitschland. Wellicht is de oorzaak van deze expansie, dat de afzet van *gloeilampen* in de laatste jaren van de crisis aanzienlijk is gedaald, dat de wereldmarkt hier door het internationale kartel naar de prijzen en naar de quoten begrensd is en dat de concurrentie zich op deze wijze in sterkere mate op den buizenhandel toelegt. Daarbij komt, dat de Aziatische markt door de Russische en Japansche concurrentie voor de Europeesche producenten steeds kleiner wordt.

Het verschijnen van Tungsram in West-Europa kan echter ook ten doel hebben, bij de verwachte interna-

tionale overeenstemming, een betere quote te verkrijgen. Volgens de omzetverhouding, zooals deze tot dusverre was, zou de quote van Tungfram namelijk bij die van Philips en Telefunken zeer aanzienlijk ten achter blijven. Tenslotte zal ook het feit, dat de afzet van radiobuizen in 1933 bij dien van het voorafgaande jaar gemiddeld met 10—15 pCt. ten achter is gebleven, nog tot een verscherping van den quotenstrijd hebben medegewerkt. Voor de Franche markt is onlangs een overeenkomst tusschen de Duitsche en Franche producenten tot stand gekomen, waardoor het indringen van Tungfram in Frankrijk wordt bemoeijkt. Ook voor Zwitserland zouden thans overeenkomsten bestaan. Derhalve zal Tungfram zich te intensiever op de Deutsche markt toeleggen.

De Duitsche producenten houden de patentbescherming ook na het afloopen van het Lieben-patent tegenover den nieuwen outsider voor voldoende vanwege de talrijke nog aanwezige andere patenten. Desondanks is het mogelijk, dat de patentbescherming hierdoor wordt versterkt, dat het Lieben-patent en eenige andere belangrijke buizenpatenten achteraf nog worden verlengd. Een dergelijke verlenging was reeds vroeger in een aanvullingswet tot de patentwet voorzien, en wel juist met het oog op de in deze maanden eindigende gloeilampen- en radiopatenten. De looptijd van de patenten zal hierin zoo worden geregeld, dat deze niet bij de indiening van de patenten beginnen, doch bij de patentverklaring. Dit zou het afloopen in de meeste gevallen stellig met jaren opschorten. Er bestaat alle kans, dat voor de reeds afgeloopen patenten tot een soortgelijke regeling met terugwerkende kracht zal worden overgegaan.

De beweging der prijzen in de Vereenigde Staten.

Het National Bureau of Economic Research te New-York heeft in zijn bulletin van einde October een overzicht gegeven van de jongste prijsbeweging in de Vereenigde Staten. Het gaat hierbij niet om de gewone methode, waarbij het indexcijfer van de prijzen, meestal groothandelsprijzen, wordt bestudeerd, maar om een analyse van de prijsbeweging der verschillende groepen van producten ten opzichte van elkaar. Wat het indexcijfer der groothandelsprijzen betreft, wordt slechts vastgesteld, dat het — in goudwaarde — in verschillende landen is gestegen van Mei tot September 1933. In de Ver. Staten bedroeg de stijging gedurende die periode, uitgedrukt in papierdollars, 18,4 pCt.

Van groot belang is het eigenlijke onderwerp der studie, de koopkracht per eenheid goederen. Deze laat zich als volgt berekenen. Vanaf 1929 tot nu toe is het indexcijfer, dat is dus de gemiddelde prijs, van allerlei producten belangrijk gedaald, maar deze daling is voor verschillende soorten goederen lang niet gelijk geweest. Was die daling wel in dezelfde verhouding geschied, dan zou men in 1933 b.v. voor een ton tarwe precies evenveel hebben kunnen kopen (natuurlijk via een zeker geldvolume, dat bij verkoop van tarwe wordt verkregen), als in 1929 het geval was geweest. Nu de daling in verschillende groepen ongelijk was, is de koopkracht der diverse producten ten aanzien van elkaar sinds 1929 veranderd.

Die verandering vindt men, wanneer men de prijsbeweging van de betrokken groep van producten vergelijkt met die van het indexcijfer der groothandelsprijzen. Dit indexcijfer was in Sept. 1933, in goudwaarde, voor de Ver. Staten precies de helft van het indexcijfer van Juli 1929. Men moet dus de prijzen van de verschillende goederen in September 1933 met de helft van de prijzen in 1929 vergelijken, en vindt dan de volgende verhouding (zie tabel bovenaan volgende kolom).

De ongelijkmatige prijsdaling van verschillende soorten goederen heeft een groote verschuiving in de

Indexcijfer van koopkracht per eenheid van goederen.				
Aantal		Febr.	Juli	Sept.
prijsopgaven	Soort der goederen	1933		
144	Grondstoffen	82	91	88
516	Fabrikaten, waarvan	111	106	107
180	Levensmiddelen	81	85	84
480	Niet-levensmiddelen	112	108	110
74	Landbouwproduct., onbewerkt	64	82	76
403	Halffabrikaten	96	100	99
257	Consumptie-artikelen	104	100	102
103	Art. voor kapitale werk	118	108	107
103	Bouwmateriaal	123	116	117

koopkracht van de voortbrengers daarvan veroorzaakt. Het sterkst hebben de landbouwers geleden, die in Febr. 1933 slechts iets meer dan de helft der bouwmaterialen, en minder dan twee derden van alle goederen konden kopen voor hun product dan in 1929. Daarna komen de producenten van grondstoffen. De producenten van levensmiddelen ontvingen wel minder voor hun product, maar moesten ook veel minder voor de grondstoffen van hun fabricage betalen. Tenslotte is het opvallend, dat, in verhouding tot de algemeene prijsdaling, de artikelen, noodig voor de productie van kapitaalgoederen en de bouwmaterialen veel minder zijn gedaald. Hierdoor werden uitbreidingen en bouwwerken buitengewoon kostbaar, hetgeen — tezamen met de algemeene onzekerheid — een factor was, die dergelijke werken nagenoeg geheel tot stilstand heeft gebracht.

De maatregelen der regering van president Roosevelt hebben, tot Juli 1933, de divergentie van de prijzen der verschillende soorten goederen doen verminderen. De prijzen van grondstoffen en landbouwproducten konden, in vergelijking met die van andere goederen, zeer belangrijk stijgen, terwijl de te hoog geprijsde goederensoorten, meestal fabrikaten, in verhouding tot het geheele prijsniveau goedkooper werden. Nadien heeft deze gunstige werking echter grotendeels opgehouden, zoodat de cijfers voor September opnieuw een ongunstiger beeld geven ten aanzien van de divergentie der prijzen als in Juli het geval was, terwijl toen de verhouding van voor de crisis nog niet eens was bereikt.

Het Bulletin bevat nog vele interessante gegevens, zowel in tabel- als in grafiekvorm, omtrent de details der prijsbeweging, die wij hier niet kunnen reproduceeren. Wij gaven de bovenstaande tabel slechts om de groote waarde van dergelijke onderzoekingen in het licht te stellen. Het is immers duidelijk, dat in een luttel aantal jaren de productiviteit niet zoozeer gewijzigd kan zijn om een groote divergentie in de prijzen van de verschillende soorten goederen mogelijk te maken. Een prijsdaling, zoo ongelijkmatig als uit deze tabel blijkt, moet tot catastrofale verarming van groepen der bevolking leiden, die zich met de vervaardiging van die goederen bezighouden, die relatief het snelst in prijs dalen. Het is een buitengewoon ongunstig teeken, dat de divergentie van de prijzen, na een aanvankelijke periode van gunstige ontwikkeling, sinds Juli opnieuw is ingezet.

Wanneer men evenwel het prijsniveau en de prijzen der afzonderlijke goederen thans vergelijkt met dezelfde gegevens van 1913, kunnen verschijnselen van divergentie niet zonder meer op evenwichtsverstoring wijzen. Dan is de tusschenliggende periode te groot, en zijn fundamentele wijzigingen in de productiviteit der verschillende groepen goederen mogelijk, die een zekere prijsdivergentie rechtvaardigen. Het Bulletin, dat ook die prijzen met elkaar vergelijkt, wijst wel op die mogelijkheid, maar toch zou de betreffende tabel gebruikt kunnen worden om de situatie der landbouwers ongunstiger voor te stellen dan zij in werkelijkheid is. Immers, in 1929, toen de landbouwers in de Ver. Staten over het algemeen nog niet te klagen hadden, was het indexcijfer der landbouwproducten, in verhouding tot het prijsniveau van 1913 tot 92 gedaald, terwijl de prijzen, die de farmers moes-

ten betalen voor hun aankopen tot 152 waren gestegen. Een belangrijk deel van die divergentie is ongetwijfeld door de productiviteitsvergroting in den landbouw mogelijk gemaakt. Maar neemt men de korte periode 1929 tot 1933, dan is, zelfs wanneer men rekening houdt met een voortgang der prijsbeweging van vóór 1929, de relatieve daling der landbouwproducten veel te groot geweest.

Het Bureau of Economic Research is van meening, dat een reëel economisch herstel gepaard moet gaan met een betere prijsverhouding tusschen de verschillende goederensoorten, hetgeen ook na vroegere crises steeds het geval is geweest. Men acht het ontmoedigend, dat de eerste weken van October dezelfde ongunstige tendens te zien gaven, die sinds Juli overheerschend was, en vraagt zich af, of misschien de — toen aangekondigde — nieuwe monetaire maatregelen eenige verandering ten goede zouden brengen.

Sterke uitbreiding van de productie van oorlogsmateriaal in de wereld.

De mededeeling van den Minister van Marine in het Engelsche Lagerhuis in de vorige week, dat de Regeering zou overgaan tot een uitbreiding van den vlootbouw, is een symptoom van de toenemende bewapening in de verschillende landen. Volgens het Institut für Konjunkturforschung, dat aan dit onderwerp een speciale studie heeft gewijd, heeft de last van de bewapeningsuitgaven zich, sedert 1929, vergeleken met de ontwikkeling van de wereldproductie, bijna verdubbeld. Op het oogenblik wordt ongeveer 5 pCt. van de waarde van de internationale productie van goederen voor bewapening uitgegeven, zooals uit het onderstaande staatje, dat ontleend is aan de genoemde publicatie, moge blijken:

Bewapeningsuitgaven en Wereldproductie.		
Waarde: 1928 = 100.		
Jaar	Bewapeningsuitgaven ¹⁾	Wereldproductie ²⁾
1913	64	54
1925	90	97
1926	91	92
1927	100	95
1928	100	100
1929	104	104
1930	107	86
1931	104	69
1932	107	56

¹⁾ 1913 ruw geschat. De opgaven voor 1925 tot 1927 volgens de „Annuaire Militaire”, 1913 geschat; vanaf 1928 uit de militaire budgets voor 53 landen volgens de „Annuaire Militaire” berekend.

²⁾ Berekend door het I. f. K. 1932 geschat.

In dit verband is het interessant tevens een overzicht te geven van de uitgaven voor bewapening per hoofd van de bevolking. Het onderstaande staatje is eveneens aan de genoemde publicatie ontleend:

Bewapeningsuitgaven per hoofd der bevolking.	
(1930/'31 in R.M.).	
Landen met buitengewoon hoge bewapeningskosten.	
Frankrijk	54.40
Gr. Brittannië	49.60
Nederland	39.35
Italië	33.30
Zweden	25.—
Zwitserland	22.50
Ver. Staten	21.50
België	20.60
Landen met buitengewoon lage bewapeningskosten.	
Egypte	1.40
Uruguay	1.50
Haiti	2.—
Zuid-Afrika	2.10
Columbia	2.30
Indië	2.30
Dominik. republ.	3.70
Finland	19.20
Noorwegen	19.—
Estland	18.50
Letland	17.80
Griekenland	17.40
Sovjet-Rusland	16.80
Spanje	15.60
Tsjecho-Slowakije	15.20
Polen	15.20
Guatemala	3.80
Siam	4.30
Brazilië	4.50
Bulgarije	5.20
Perzië	5.30
Peru	5.60
Salvador	5.75

Volgens „Annuaire Militaire” 1933. Voor een aantal landen waarschijnlijk te laag aangegeven.

De bijzonder geringe bedragen voor de overzeesche landen zijn daaruit te verklaren, dat in weinig ontwikkelde volkshuishoudingen, de belasting van de bevolking volgens andere maatstaven gemeten moet worden als in Europeesche landen. Bovendien hangt te geringe bewapening van de koloniale landen samen met de hoge bewapening in de moederlanden. De landen met groote koloniën, zooals Frankrijk, Groot-Brittannië, Nederland en Italië, hebben dan ook groote uitgaven voor bewapening.

In absolute cijfers is de voorsprong van de groote landen nog aanzienlijker. De Ver. Staten, Rusland, Engeland, Frankrijk, Italië en Japan, die tezamen nog niet $\frac{1}{4}$ van de oppervlakte van de aarde en van de wereldbevolking uitmaken, hebben een aandeel van meer dan $\frac{1}{2}$ van de totale uitgaven voor bewapening in de wereld. De hooge stand van de internationale bewapeningsuitgaven is daarom in de eerste plaats aan de bewapening van de groote machten toe te schrijven.

Bovendien moet men bedenken, dat deze machten haar uitrusting technisch het beste ontwikkeld hebben (moderne oorlogschepen, luchtschepen).

De vijf landen met de hoogste uitgaven voor bewapening hebben, volgens het genoemde Instituut, ongeveer 55 pCt. van de werelduitgaven van landstrijdkrachten, maar 70 pCt. van de werelduitgaven voor zeestrijdkrachten en 80 pCt. van de werelduitgaven voor luchtstrijdkrachten.

Veranderingen in de internationale arbeidsverdeling op landbouwgebied.

Het Institut für Konjunkturforschung publiceert een interessant artikel over de veranderingen in de internationale arbeidsverdeling op agrarisch gebied, een onderdeel van het vraagstuk van de structuurverschuivingen in de wereldhuishouding, waarop in de laatste aflevering van het Economisch-Statistisch Kwartaalbericht de aandacht is gevestigd. Het genoemde Instituut wijst erop, dat landen als Nederland, Denemarken en de Iersche Vrijstaat een „Veredelungswirtschaft” hebben geschapen, waardoor zij een intermediaire rol spelen in het ruilverkeer tusschen zuiver agrarische en industriële landen. Voor de veredelingsbedrijven in den landbouw wordt veel veevoeder uit de agrarische landen betrokken; de industriële landen nemen die veredelde producten af, zoodat de agrarische landen niet rechtstreeks al hun grondstoffen aan de industrielanden behoeven te leveren, en evenmin zelf rechtstreeks alle uit te voeren industrieproducten uit de industriële landen behoeven te betrekken. Een deel hiervan komt voor rekening der landen met „Veredelungswirtschaft”.

Dientengevolge heeft deze groep van landen een zeer grooten veestapel ontwikkeld, hetgeen uit de volgende cijfers voor het jaar 1928/'29 blijkt.

Stuks vee per 100 inwoners in 1928/'29.					
	Duitsland	Engeland	Denemarken	Nederland	Ierland
Koeien	28	18	85	30	134
Varkens	36	8	102	25	32
Kippen	135	118	593	311	582

Zoolang de prijzen voor veeteeltproducten, vleesch, zuivelproducten, eieren, niet te sterk daalden, onderzocht de veeteelt voordeel van de daling der graanprijzen, omdat de prijs van grondstoffen voor de vervaardiging der veredelde producten aanzienlijk daalde. Daardoor nam dus, na de graancrisis, de veeteelt toe, niet alleen in de vroegere veredelingslanden, maar ook in die landen, die tot nu slechts agrarische grondstoffen hadden vervaardigd, maar zich thans liever toelegden op de productie van meer loonnende agrarische artikelen, waartoe de veredelingsproducten behoorden.

Toen hier nu de verscherping der crisis bij kwam, waardoor de industrielanden hun invoer hoe langer

hoe meer gingen beperken, kwamen de veredelde landbouwproducten in 1931 en 1932 in dezelfde positie als granen enige jaren tevoren, hetgeen tot een zeer groote prijsdaling voerde, terwijl bovendien ook de uitgevoerde hoeveelheden achteruitgingen.

Dit geldt in het bijzonder voor Nederland. Denemarken is erin geslaagd, tot einde 1932, de hoeveelheid der geëxporteerde producten op het oude peil te handhaven als gevolg der valuta-depreciatie. Het inkomensaldo uit de veredelingsindustrie is daarom in Denemarken niet zoo sterk gedaald als in Nederland, waar de uitvoer van alle producten min of meer sterk is achteruitgegaan. Daardoor ontstaat thans voor Nederland reeds een passief saldo, wanneer men ook tarwe in de verdelingsbalans opneemt.

Balansen der agrarische veredelingsbedrijven.

Waarde in millioen R.M.¹⁾

	1928	1929	1930	1931	1932
Nederland.					
Uitvoersurplus van diertl. prod. ²⁾	761	727	618	488	289
Invoersurplus van veevoeder ³⁾	616	547	392	320	258
Saldo ten gunste van uitvoer	145	180	226	168	31
Saldo ten gunste van uitvoer incl. tarwe	25	40	116	100	-32
Denemarken.					
Uitvoersurplus van diertl. prod. ²⁾	1.305	1.358	1.296	1.027	ca. 650
Invoersurplus v. veevoeder ³⁾	549	464	378	319	„ 200
Saldo	756	894	918	708	ca. 450
Iersche Vrijstaat.					
Uitvoersurplus van diertl. prod. ²⁾	636	634	589	460	238
Invoersurplus v. veevoeder ³⁾	136	132	110	91	71
Saldo	500	502	479	369	167

¹⁾ Omgerekend naar den gemiddelden koers van het jaar.

²⁾ Levende dieren en diertlijke voortbrengselen, vleesch, spek, boter, kaas, enz. ³⁾ Voergraan, veekoeken van oliehoudende zaden en afval van olieslagerijen.

INGEZONDEN STUKKEN.

DE VOORUITZICHTEN VAN DE RUBBERCULTUUR.

Dr. Franz Juda te Berlijn schrijft ons:

In zijn artikel in E.-S. B. van 4 Oct. jl. beweert de heer A. G. H. van Woerden, dat de rubbercrisis uit de cyclische natuur van de rubberproductie kan worden verklaard.

De cyclische natuur van de rubbercultuur kan op zichzelf niet worden betwist. Maar het is niet juist, dat de cyclische natuur ook maar een wezenlijke oorzaak van de crisis is.

Rubberprijzen per lb.	Nieuwe aanplantingen ¹⁾
1917	2 s. 9¼ d. 401.000 acres
1918	2 „ 3½ „ 407.000 „
1919	2 „ 1¼ „ 372.000 „
1920	1 „ 11 „ 337.000 „
1921	10½ „ 127.000 „
1922	9 9/32 „ 129.000 „
1923	1 „ 3 5/16 „ 92.000 „
1924	1 „ 127/32 „ 219.000 „
1925	2 „ 11 1/16 „ 469.000 „
1926	1 „ 11¼ „ 649.000 „
1927	1 „ 6 7/16 „ 577.000 „
1928	10 23/32 „ 423.000 „
1929	10¼ „ 203.000 „
1930	5 20/32 „
1931	3 1/8 „ voor onze beschouwing
1932	2 11/32 „ van geen beteekenis.

¹⁾ De prijzen zijn jaargemiddelden van de Londensche noteringen volgens de gegevens van de Rubber Growers Association te Londen.

De nieuwe aanplantingen in de periode 1917—'22 zijn van de Rubber Division van het Department of Commerce, te Washington; van 1923—'29 volgens het Rubber Growers Bulletin van Februari 1931, blz. 60.

Het jaar 1929 kan inderdaad nog als crisisvrij worden beschouwd.

Indien nu de cyclus de oorzaak zou zijn, dan zouden de groote aanplantingen, welke als gevolg van de hooge prijzen plaats hadden, de meerdere productie hebben teweeggebracht. De hooge prijzen dateeren van 1925/'26, de groote aanplantingen van 1925/'28. De heer Van Woerden rekent terecht met ongeveer zes jaar om tot wasdom te geraken. Bij het uitbreken van de crisis aan het einde van 1929, resp. begin 1930 was nauwelijks eenige aanplant uit de hausseperiode taprijp.

De rubbercrisis heeft geheel andere oorzaken²⁾. Zij liggen niet zoo aan de oppervlakte als de cyclus, die eenigen tijd in de mode was gekomen. De oorzaken liggen veel dieper en zijn van meer ernstigen aard.

De gemiddelde opbrengst per H.A. kon na langen, moeizamen arbeid, die gemeenschappelijk door mannen der wetenschap en practici werd verricht, in den loop van 10 jaren met ten minste 40 pCt. worden opgevoerd³⁾.

Anderzijds hebben ingenieurs en chemici den auto-band, die ongeveer ¼ van alle rubber absorbeert, zodanig verbeterd, dat zijn levensduur steeds is toegenomen. Dit blijkt ten duidelijkste uit de volgende tabel⁴⁾.

Vereenigde Staten.	
Verbruik van banden per in het voorafgaande jaar geregistreerde auto.	
1928	2.60
1929	2.17
1930	1.66
1931	1.68
1932	1.49

De verhooging van de duurzaamheid van den band vond juist in de laatste jaren in zeer sterke mate plaats. Ook de economische crisis mag ertoe hebben medegewerkt, om deze ontwikkeling te versterken.

In elk geval waren het twee absoluut buiten den cyclus liggende bewegingen, die de werkelijke oorzaak van de rubbercrisis vormen.

Behalve deze bedenkingen, moeten ook andere bezwaren worden gemaakt. In de tabel op blz. 773, tweede kolom, wordt de per band benodigde rubber op 20 lbs. aangenomen, terwijl de Amerikaansche census voor 1931, welke rond 75 pCt. van de bandenproductie der wereld omvat, gemiddeld slechts rond 12¼ lbs. aangeeft. Het grootere aandeel van de vrachtwagens in de rest van de wereld en een geringe stijging van het rubbergehalte sedert 1931 kunnen geen verklaring voor het enorme verschil vormen.

Daar de cyclische veronderstellingen van den schrijver niet juist zijn en de berekeningsbases onjuist, moeten ook de conclusies verkeerd zijn; het is zeer gevaarlijk, op deze voort te bouwen.

²⁾ De volgende uiteenzettingen zijn ontleend aan een onderzoek, dat onder den titel „Die Kautschuk-Krise, ihre Ursachen, Wirkungen und Lösungsversuche“ binnenkort het licht zal zien.

³⁾ Mr. Macfadyen (Harrisons & Crosfield Ltd. Londen) noemt in India Rubber Journal, International Number 1932, blz. 5 zelfs 60 pCt.

⁴⁾ Rubber Growers Bulletin, Londen, April 1933.

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT DER OPBRENGSTEN VAN HET STAATSBEDRIJF DER P.T.T. AUGUSTUS 1933.

Omschrijving	Werkelijke opbrengst Aug. 1933	Meer of minder dan	
		Aug. 1932	Begroting
Posterijen	f 2.922.492	+ f 23.515	- f 92.308
Telegrafie	„ 377.038	- „ 30.659	+ „ 8.138
Telefonie	„ 2.037.729	+ „ 53.879	+ „ 21.529
Postchèque-en Girodienst	„ 605.599	+ „ 125.484	+ „ 50.899
Totalen	f 5.942.858	+ f 172.219	- f 11.742

OVERZICHT DER RIJKSMIDDELEN.

(In Gulden)

Table with 4 columns: Description, Oct. 1933, Sedert 1 Januari 1933, Overeenkomstige periode 1932. Rows include Directe belastingen, Indirecte belastingen, etc.

Totaal-Generaal .. 33.801.695 | 314.752.258 | 333.961.339

1) Met ingang v. h. belastingjaar 1931 wordt de personeele bel. geheven ten bate v. d. gem., zoohet in dezen staat vermelde bedragen uitsluitend vroegere belastingjaren betreffen.

HEFFINGEN VOOR HET LEENINGFONDS 1914.

Table with 4 columns: Description, 1914, 1913, 1912. Rows include Verdedigingsbelasting, Opcnten, etc.

HEFFINGEN VOOR HET WEGENFONDS.

Table with 4 columns: Description, 1933, 1932, 1931. Rows include Wegenbelasting, Rijwielbelasting, etc.

SPLITSING VAN DE OPBRENGST DER GROND-, INKOMSTEN- EN VERMOGENSBELASTING SEDERT 1 JANUARI 1933.

Table with 4 columns: Dienstjaren, Grondbelasting, Inkomstenbelasting, Vermogensbelasting. Rows for 1930/31, 1931/32, etc.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

BANKDISCONTOS.

Table listing bank discount rates for various cities like Ned., Bk., Athene, Batavia, etc., with dates and rates.

OPEN MARKT.

Table showing market rates for Amsterdam, Londen, Berlijn, etc., with columns for dates from 18 Nov. 1933 to 20 July 1934.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table showing exchange rates for New York, Londen, Berlijn, Parijs, Brussel, Batavia.

Table showing exchange rates for Zwitserland, Weenen, Praag, Boekarest, Milaan, Madrid.

Table showing exchange rates for Stockholm, Kopenhagen, Oslo, Helsingfors, Buenos Aires, Montreal.

*) Nootering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table showing exchange rates for Londen, Parijs, Berlijn, Amsterdam in terms of New York dollars.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
15 Nov. 1933	191.782	369.106	81.433	8.557	15.152
8 „ 1933	191.813	373.335	77.203	8.466	14.611
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
15 Nov. '33	71.163	18.728	103.989	37.077	82.676	51,7
8 „ '33	72.788	25.244	91.295	40.075	78.478	50,1
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
9 Nov. '33	80.018	746	458	4.658	1.268	2.835	3.200
3 „ '33	80.749	751	868	4.344	1.303	2.901	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
9 Nov. '33	6.209	2.330	81.526	1.372	2.269	15.358
3 „ '33	6.209	2.623	82.194	1.361	2.274	15.620
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKS BANK.

Data	Goud	Daarvan als goud-tent. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Belee-ningen
15 Nov. 1933	397,6	52,9	7,9	2.841,2	60,8
7 „ 1933	396,5	53,9	18,6	3.076,7	75,7
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
15 Nov. 1933	319,4	543,6	3.368,8	428,7	233,8
7 „ 1933	318,8	552,2	3.433,7	389,2	222,5
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,-	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 15, 7 Nov. 1933, resp. 29, 30 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

Data 1933	Goud		Binnen- en buitenlandse wissels	Beleggingen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en divers						Schatkist	Partic.
16 Nov.	2.717	67	770	61	355	40	3.418	186	396
8 „	2.715	66	769	65	355	40	3.449	185	367

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
1 Nov. '33	3.587,9	2.675,9	224,5	116,5	6,6
25 Oct. '33	3.590,8	2.712,6	238,0	114,6	6,5

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. 1)	Algem. Dek-kings-perc. 2)
1 Nov. '33	2.419,8	2.967,3	2.884,2	145,5	61,3	65,2
25 Oct. '33	2.400,2	2.960,7	2.887,9	145,5	61,3	65,5

1) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 2) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

3) „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal banken	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
25 Oct. '33	22	8.543	7.924	2.002	15.882	4.472
18 „ '33	20	8.643	7.940	1.955	15.956	4.476

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

21 November 1933.

Het koersverloop van den Dollar in Noord-Amerika heeft in de afgelopen week het doen van zaken in tarwe belemmerd. De Dollarkoers is in de Ver. Staten sterk gedaald en heeft in Canada dat voorbeeld gevolgd. Later is wel eene stijging ingetreden, vooral voor den Canadeeschen Dollar, doch koopers in Europa hebben het vertrouwen niet herkregen en wachten liever het verder verloop der gebeurtenissen op financieel gebied af. Zij hebben nu het gevoel, dat zij door het kopen van tarwe eigenlijk in Dollars speculeeren. Het merkwaardige verschijnsel deed zich voor, dat de koersen aan de termijnmarkt te Chicago niet stegen bij den lageren Dollarkoers. Het slot was er 2½ dollarcenten per 60 lbs. lager dan een week geleden. Te Winnipeg zijn in het begin der week de koersen gestegen, doch later trad eene verlaging en daarna eenige verbetering in; het slot was ¼ dollarcent hooger dan een week geleden. Gebrek aan kooplust was de oorzaak van de lagere Canadeesche prijzen. Deels is die weinige kooplust een gevolg van den onzekeren toestand in Noord-Amerika, deels van de prijzen, welke voor Manitoba tarwe gevraagd worden en die hooger zijn dan voor andere soorten, ook wanneer de betere kwaliteit en het preferentierecht bij invoer in aanmerking genomen worden. Aan de Argentijnsche termijnmarkten hebben in de afgelopen week slechts kleine schommelingen van de prijzen plaats gevonden. Het slot voor tarwe was te Buenos Aires 3 centavos per 100 KG. hooger, te Rosario 15 centavos hooger dan een week geleden. Het Verre Oosten blijft vragen naar tarwe. Zaken in Europeesche tarwesorten waren minder levendig, voor Hongaarsche tarwe worden eenigszins hogere prijzen gevraagd en exporteurs van Duitse tarwe zijn minder dringend aan de markt wegens de grootere moeilijkheid „Einfuhrscheine“ tot hooge prijzen te verkoopen. Oogstberichten uit Argentinië blijven gunstig. In Australië zijn de vooruitzichten minder gunstig als zij eenigen tijd geleden waren. Particuliere oogstramingen variëren tusschen 145 en 155 miljoen bushels. Het Landbouwinstituut te Rome schatte het exportsurplus van tarwe aan het begin van dit seizoen met inbegrip van de groote oude voorraden 220 miljoen bushels lager dan een jaar geleden. De voor uitvoer beschikbare hoeveelheid wordt geschat op 1.105 miljoen bushels, waarvan 689 miljoen oude en 416 miljoen nieuwe tarwe. Door de groote graanopbrengsten in Europa wordt de invoerbehoefte daar 70 miljoen bushels kleiner geschat. Buiten Europa verwacht men een 30 miljoen bushels kleinere invoerbehoefte. De invoerbehoefte voor de geheele wereld wordt daardoor op 525 miljoen bushels geschat, zoodat aan het einde van dit seizoen eene verlaging van 110 mill. bushels van de voorraden wordt verwacht.

De vraag voor buitenlandse rogge is in de vrije markt uiterst klein gebleven. De Nederlandsche regering is aan de markt gekomen met Duitse rogge, waarin tot aantrekkelijke prijzen flinke zaken tot stand zijn gekomen, vooral toen de invoerrechten op andere granen dan rogge op 18 November tot f 1,50 per 100 KG. werden verhoogd. Toen de eerste aanbiedingen door importeurs waren opgenomen, heeft de regering hare prijzen verhoogd.

De aanvoeren van maïs bleven in de afgelopen week zeer klein. De disponibile voorraden zijn grotendeels uitgeput en de vraag voor het binnenland bleef aanhouden. In de naaste toekomst zijn geen groote aanvoeren te wachten, zoodat ook voor de eerste verwachte boeten hoge prijzen worden gevraagd en een flinke premie te maken is boven de latere posities. In het begin der week trad eene niet onbelangrijke verlaging aan de Argentijnsche termijnmarkten in, welke weder werd ingehaald. Het slot te Buenos Aires was voor maïs 2 cent lager, te Rosario 5 cent lager.

SUIKER.

De ontredde van de valutamarkt, meer speciaal ten opzichte van den Amerikaanschen Dollar, alsmede Decem-ber liquidaties op de termijnmarkten, veroorzaakten eene zenuwachtige en flauwe stemming op de suikermarkten. Prijzen daalden opnieuw en bereikten, in goudpariteit berekend, het laagste punt, dat de suikerhandel ooit gezien heeft.

Niettegenstaande de verdere daling van den Dollarkoers, liepen in Amerika de suikernoteeringen achteruit. Spot Centrifugals, die sedert 25 October 3.30 noteerden, openden Maandag op 3.25, daalden tot 3.15, terwijl de week op 3.18 sloot. Op de termijnmarkt liepen de noteeringen tot 1.10 voor Dec. 1.19 voor Mrt. en 1.25 voor Mei terug, van welke daling aan het einde der week weer 2 punten ingehaald werden. De daling van den Dollar bracht dus, in plaats

van de bedoelde rijzing van goederenprijzen, voor het artikel suiker eene nieuwe daling, die, zooals reeds hierboven gezegd, ook verband hield met aanzienlijke liquidaties op de termijnmarkt.

De ontvangsten in de Atlantische havens der Ver. Staten bedroegen deze week 41.000 tons, de versmeltingen 48.000 tons tegen 43.400 tons verleden jaar en de voorraden 201.000 tons tegen 145.000 tons. Op Cuba blijft de toestand zeer verward en laat zich niet bij benadering voorspellen wat van den aanstaanden oogst terecht zal komen.

De laatste Cuba-statistiek is als volgt (in tons):

	1933	1932	1931
Productie	1.994.528	2.602.864	3.122.186
Ontvangsten	6.524	19.562	18.313
Totaal sedert 1/1	1.094.624	1.568.846	1.977.876
Verscheppingen	46.546	47.032	33.616
Voorraad	491.995	708.113	978.007

In Engeland daalden de termijnnoteringen voor ruw suiker ca. 3 d. per cwt., waarvan aan het einde der week ongeveer de helft weer ingehaald werd. Zeilende en spoedig uit de productielanden te verscheppen ruw suiker werd tot prijzen dalende tot Sh. 4/3 c.i.f. verhandeld.

De totaalcijfers van de Engelsche Board of Trade Statistiek over October zijn (in tons):

	1933	1932
Import Bietsuiker	—	1.423
„ Rietsuiker	146.333	189.665
Totaal	146.333	191.088
Vrijgemaakt voor Consumptie	139.791	157.787
Export Geraffineerd	35.036	24.387

Hieronder volgt de laatste Board of Trade Statistiek voor Britsch-Indië (in tons):

	October/Augustus		
	1932/33	1931/32	1930/31
Geïmporteerd			
Uit Engeland	33.530	38.275	7.335
„ Duitschland	99	15.558	3.135
„ Tsjecho-Slowakije	200	622	263
„ Hongarije	—	295	11.070
„ Polen	—	12.992	49
„ Rusland	8.839	18.804	111.904
	42.668	86.546	133.756
„ Java	245.533	314.709	593.614
„ China	1.934	3.344	5.274
„ andere landen (Biet- en Rietsuiker)	29.662	7.627	9.101
Totaal	319.797	412.226	741.745

Op Java verkocht de N.I.V.A.S. in de afgelopen week ca. 32.000 tons tot niet gepubliceerde prijzen.

De afscheppingen van Java gedurende de maand October bedroegen 119.000 tons, waaronder 32.000 tons naar Port-Saïd v.o. en Europa, 30.000 tons naar Britsch-Indië en 24.000 tons naar Hongkong en China.

De Nederlandsche markt was in overeenstemming met het buitenland flauw en er werd in het midden der week een nieuw laagterecord van f 4 $\frac{1}{2}$ voor Dec. levering bereikt, Mei noteerde toen f 4 $\frac{5}{8}$. De week sloot op f $\frac{1}{2}$ hooger.

KOFFIE.

Omtrent de markt valt gedurende de afgelopen week geen nieuws van eenige beteekenis te vermelden. De stemming bleef kalm. De kost- en vrachtaanbiedingen van Santos waren 25 à 45 dollarcenten hooger, terwijl die van Rio ongeveer onveranderd bleven. De groote schommelingen, waaraan de dollarkoers in de laatste week onderhevig was, waren oorzaak, dat de importprijs op sommige dagen (bijv. Donderdag 1.1. toen de koers alhier ca. 1.46 was) voor de koopers, niettegenstaande de Braziliaansche vraagprijzen in dollars voor Santos hooger waren, toch nog belangrijk lager uitkwam dan verleden week. Hoe buitengewoon laag overigens de tegenwoordige koffieprijzen voor den Brazi-

liaanschen producent zijn, komt zeer duidelijk aan den dag in een bericht van de Firma Nortz & Co. te New-York van 3 November. Deze firma schrijft, dat de gezamenlijke uitvoerrechten op koffie van Brazilië zijn als volgt:

van Sao Paulo	\$ 4.93	per baal
„ Minas over Rio	4.63	„ „
„ Minas over Santos	4.91	„ „
„ Rio	4.66	„ „
„ Victoria (Esperito Santo)	4.84	„ „

dus dooreen voor Rio koffie ca. \$ 4.65 en voor Santos en Victoria koffie ca. \$ 4.90 per baal. Hierbij komen nog \$ 1.15 voor kosten van de plantage tot aan boord in de Braziliaansche havens, waardoor de totale kosten tot fob. afscheephaven worden: voor Rio ca. \$ 5.80 en voor Santos en Victoria ca. \$ 6.05 per baal. In de eerste dagen van November waren de fob.-aanbiedingen van Brazilië:

Superior Santos ca. \$ 8.50 per 50 Kgr. = \$ 10.20 per baal
Rio 7 „ „ 7.30 „ 50 „ = „ 8.75 „ „

Na aftrek der kosten was dus de netto-opbrengst per baal voor den producent

van Superior Santos \$ 10.20 minus \$ 6.05 = \$ 4.15
„ Rio 7 „ 8.75 „ 5.80 = „ 2.95

wat in Nederl. court. tegen den koers van 1.60 overeenkwam met niet meer dan resp. ca. f 6.64 en ca. f 4.72 per baal of ca. 5 $\frac{1}{2}$ ct. en ca. 4 ct. per $\frac{1}{2}$ Kgr.

Uit de heden bekend gemaakte weekstatistiek van Brazilië is gebleken, dat in de vorige week van Santos naar Europa verscheept zijn 67.000 balen tegen 60.000 balen in de week daarvoor en naar de Vereenigde Staten 170.000 balen tegen 65.000 balen. Verscheept werden van Rio naar Europa 33.000 balen tegen 19.000 balen en naar de Vereenigde Staten 24.000 balen tegen 18.000 balen. Als verkocht door Santos worden opgegeven naar Europa 69.000 balen tegen 63.000 balen en naar de Vereenigde Staten 136.000 balen tegen 102.000 balen.

De kost- en vrachtaanbiedingen van Brazilië zijn op het oogenblik, onder aftrek van het op ca. 15 dollarcenten geschatte voordeel van de bijlevering der bekende bonus van 10 %, voor gewoon goed beschreven Superior Santos op prompte verschepping ongeveer \$ 9.75 à 9.95 per cwt. en voor dito Prime ongeveer \$ 9.90 à 10.10, terwijl zij voor Rio type New-York 7 met beschrijving, prompte verschepping, bedragen \$ 8.50 à 8.60. Bij den dollarkoers van heden staan deze aanbiedingen gelijk met onderstaande prijzen in gouddollars: Santos Superior — \$ 6.— à 6.10

„ Prime — „ 6.05 à 6.20
Rio 7 — „ 5.20 à 5.25

wat, in vergelijking met een week geleden, voor Santos 0.05 à 0.15 en voor Rio 0.10 goud-dollar per cwt. hooger is.

De prijzen in de eerste hand in Nederlandsch-Indië zijn onveranderd. Op het oogenblik zijn zij aan te nemen op:

Palembang Robusta, November/December verschepping, 11 $\frac{1}{2}$ ct.; Benkoelen Robusta, November/December verschepping 12 ct.; Mandheling Robusta, Nov./Dec. verschepping, 13 $\frac{1}{2}$ ct.; W.I.B. f.a.q. Robusta, Nov./Dec. verschepping, 14 $\frac{1}{2}$ ct., alles per $\frac{1}{2}$ K.G., cif, uitgeleverd gewicht, netto contant.

Aan de Rotterdamse termijnmarkt ondergingen de noteringen geen verandering. Thans zijn zij voor November 11, December 10 $\frac{1}{2}$, Maart, Mei en September 10 $\frac{7}{8}$ ct.

De officieele loco-noteringen bleven ongewijzigd 17 ct. voor Superior Santos en 16 ct. voor Robusta.

De slotnoteringen te New-York waren:

	Gemengd contract			Santos contract				
	(basis Rio No. 7)	(basis Santos No. 4)						
	Dec.	Mrt.	Mei	Sept.	Dec.	Mrt.	Mei	Sept.
20 November	\$ 5.93	6.10	6.20	6.34	8.26	8.50	8.59	8.86
13 November	„ 5.95	6.12	6.20	6.29	8.36	8.56	8.64	8.83
6 November	„ 5.84	5.95	6.02	6.12	8.21	8.32	8.33	8.57
30 October	„ 5.82	5.90	5.96	6.08	8.20	8.24	8.26	8.48

Rotterdam, 20 November 1933.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	12/18 Nov. 1933	Sedert 1 Jan. 1933	Overeenk. tijdvak 1932	12/18 Nov. 1933	Sedert 1 Jan. 1933	Overeenk. tijdvak 1932	1933	1932
Tarwe	23.629	1.414.322	1.316.575	—	23.685	7.800	1.438.007	1.324.375
Rogge	6.982	362.556	438.330	404	7.073	2.553	369.629	440.883
Boekweit	—	20.857	24.173	—	25	244	20.882	24.417
Maïs	27.842	932.704	1.201.151	1.747	179.335	303.624	1.112.039	1.504.775
Gerst	12.374	445.692	443.598	507	40.611	33.045	486.303	476.643
Haver	3.197	118.915	175.625	—	3.808	3.691	122.723	179.316
Lijnzaad	5.863	176.736	260.483	6.603	205.105	347.082	381.841	607.565
Lijnkoek	7.258	125.065	81.626	—	200	50	125.265	81.676
Tarwemeel	205	16.561	22.199	10	5.522	12.248	22.083	34.447
Andere meelsoorten	385	46.813	39.780	60	7.933	12.060	54.746	51.840